

Børn og unge med nedsat synsfunktion

Vejledning i udredning og indsats

Danske Tale-Høre-Synsinstitutioner - DTHS

INDHOLD

Forord	3
Børn og unge med nedsat synsfunktion - vejledning i udredning og indsats	4

Denne vejledning er udskilt som selvstændigt dokument fra

Vejledninger i udredning – Vol. 3
© Danske Tale-Høre-Synsinstitutioner 2011
ISBN 978-87-89925-14-1

Der er foretaget mindre redaktionelle – ikke indholdsmæssige – ved udformningen af denne nye enkeltstående version.

”Dele af denne udgivelse kan have forældet sprogbrug og/eller manglende faglig opdatering. Udgivelsens hovedbudskaber er stadig relevante.”

DTHS December 2025

God praksis vejledninger
kan downloades på www.dths.dk

FORORD

I 2007 udgav DTHS første samling af vejledninger i God Praksis på tale-, høre- og synsområdet. Arbejdet med at samle og udarbejde den gode praksis er blevet fortsat og mange nye vejledninger har set dagens lys siden 2007. DTHS er derfor stolt over med udgangen af 2010 hhv. i begyndelsen af 2011 at kunne udgive to bind med resultatet af mange engagerede medarbejders arbejde.

DTHS er en landsdækkende sammenslutning af institutioner, der arbejder med rehabilitering af borgere med tale-, høre- og synsproblemer. **DTHS** behandler fælles anliggender med det formål at fastholde, styrke og videreudvikle fagligheden på området.

Medlemmer af DTHS kommer fra landsdækkende, regionale og kommunale institutioner.

DTHS søger at opfylde sammenslutningens mål:

- Ved at facilitere et landsdækkende samarbejde blandt fagfolk i tre faglige søjler på syns-, høre- og taleområdet.
- Gennem det fælles projekt "God Praksis".
- Ved at være faglig sparringspartner for ministerier, regioner, kommuner og brugerorganisationer.
- Ved at udarbejde og debattere perspektiver og visioner på området.

God Praksis er et landsdækkende kvalitetsudviklingsprojekt, som har til formål at forskningsforankre den tale-, høre- og synspædagogiske bistand til voksne og børn med alle former for kommunikationshandicap.

Projektets mål er at udvikle retningslinjer og vejledninger for god praksis på baggrund af erfarings- og evidensbaseret viden, samt opstille kvalitetsstandarder som fundament for systematisk evaluering og senere akkreditering.

DTHS's medlemmer har godkendt og dermed forpligtet sig til at følge og fagligt lade sig inspirere af God Praksis vejledningerne.

God Praksis er med til:

- At sikre borgerne den bedste kvalitet på baggrund af evidensinformeret viden
- At initiere udvikling på fagområderne
- At sikre ensartet kvalitet på landsplan
At gøre kvaliteten og ydelserne på tale-høre-synsområdet synlige for
- brugere og pårørende
- At kommunerne kan indkøbe ydelser på det bedst informerede grundlag

DTHS 2011

(Forordet er redaktionelt tilpasset i forhold til det oprindelige forord i "Vejledninger i udredning - Vol. 3)

Vejledning i udredning og indsats vedrørende børn og unge med nedsat synsfunktion

Resume

Vejledningen indeholder anbefalinger til, hvad der er god praksis i udredning og indsats i forhold til børn og unge med nedsat synsfunktion.

Vejledningen giver anbefalinger til de elementer, der bør indgå i udredning af børn og unge med nedsat synsfunktion samt anbefalinger til den løbende indsats i forhold til denne gruppe børn og unge.

En stor del af blinde og svagsynede børn har - udover nedsat syn - multiple funktionsnedsættelser og nogle er uden talesprog. Der er en del overlapning i udredning og indsats imellem denne gruppe og gruppen af småbørn og skolebørn, men der er også særlige udfordringer, som kun gælder denne gruppe, og disse beskrives i et selvstændigt afsnit.

Vejledningen er opdelt i aldersgrupper, kritiske overgangsperioder og særlige indsatsområder.

Anbefalingerne er evidensbaserede (niveau IV), dvs. forankret i forsknings- og lærebogslitteratur samt i konsensus i arbejdsgruppen.

Anbefalingerne er sat ind i en overordnet ICF-baseret forståelsesramme for at sikre en fælles terminologi såvel mono- som tværfagligt. Da ICF tilpasset børn (ICF-CY) endnu ikke er udarbejdet på dansk og arbejdsgruppen således ikke har erfaring med at arbejde indenfor denne ramme, har gruppen valgt at henholde sig til ICF for voksne. En kort beskrivelse af ICF kan ses i bilag 1.

Vejledningen er udarbejdet af:

Bitten West, Synskonsulent, Center for Kommunikation og Hjælpemidler, Region Syddanmark.

Bente Elisabeth Pedersen, Synskonsulent, Synscentralen, Vordingborg.

Birgit Mogensen, Synskonsulent, Center for Rehabilitering og Specialrådgivning, Synsafdelingen, Region Syddanmark.

Dorte Møller, Synskonsulent, Synscenter Refsnæs, Region Sjælland.

Jens Norrinder Petersen, Synskonsulent, Kommunikationscentret Region Hovedstaden.

Lene Stokholm, Synskonsulent, Center for Kommunikation, Herning.

Projektleder for Projekt God Praksis, Stine Løvind Thorsen, Audiologopæd, Center for Specialundervisning for Voksne, København.

Oversigt over afsnit i vejledningen

- Lovgrundlag
- Formål
- Terminologi og definitioner
- Synsregistret
- Synskonsulentens rolle
- Synscenter Refsnæs
- Institut for Blinde og Svagsynede (IBOS)
- anbefalinger
- Medarbejderkompetencer
- Litteratur
- Rapporter og links
- Bilag

Lovgrundlag

Denne vejledning omfatter børn og unge, som modtager tilbud i henhold til; Lov om folkeskolen § 2 i medfør af § 3 stk. 2, § 18 stk. 2, § 21 stk. 5, og § 22 stk. 6, LBK nr. 998 af 16/8/2010.

Lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov, LOV nr. 564 af 06/06/2007

Bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, uddannelsesplaner og procedurer ved

valg af ungdomsuddannelse, LBK nr. 874 af 7/7/2010.

Lov om Social Service § 153a, og § 11 stk. 3, LBK nr. 81 af 04/02/2011.

Desuden henvises til de til enhver tid gældende Generelle Retningslinjer, senest tiltrådt af

Amternes Tale-Høre Samråd d. 15. marts 2006.

Formål

Formålet med denne vejledning er at:

1. Sikre fælles terminologi på synsområdet vedrørende børn og unge.
2. Beskrive god praksis for udredning og indsats vedrørende børn og unge med nedsat synsfunktion.
3. Anbefale undersøgelsesmateriale og test til udredning af børn og unge med nedsat synsfunktion.
4. Beskrive anbefalede faglige kompetencer (uddannelse, efteruddannelse, viden og praktisk kunnen).

Vejledningen giver anbefalinger til god praksis for både udredning og indsats. Hvor det er praktisk, er udredning og indsats beskrevet sideløbende, hvorimod andre afsnit er opdelt i udredning og indsats.

Terminologi og definitioner

Målgruppen

Målgruppen for denne vejledning er børn og unge, som er tilmeldt Synsregistret. Udredning og indsats beskrives for disse børn frem til start i ungdomsuddannelserne.

Målgruppen er sammensat af børn med mange forskellige sygdomsmæssige årsager til nedsat synsfunktion. Der kan f.eks. være tale om sygdomme i øjet, skader på synsnerven eller på hjernens synscenter. Disse forskellige årsager til nedsat synsfunktion giver sig udslag på vidt forskellig vis, og det er i arbejdet med børnene i målgruppen væsentligt at kende til de specifikke problemstillinger, således at indsatsen kan afstemmes hermed.

En del af børnene i målgruppen har udover nedsat synsfunktion også andre funktionsnedsættelser. Der er derfor tale om børn med forskellige funktionsniveauer, hvor der for nogle af børnene er vurderet et behov for særlige tilbud i børnehavealderen og siden et særligt undervisningstilbud.

I denne vejledning er udredning og indsats beskrevet i adskilte afsnit for småbørn, skolebørn og børn med multiple funktionsnedsættelser.

Arbejdsgruppen har drøftet synskonsulenternes screening for synsvanskeligheder hos børn med multiple funktionsnedsættelser, som praktiseres nogle steder i landet. Gennem denne screening finder synskonsulenterne frem til børn, der skal tilmeldes Synsregistret. Screening og udredning af denne børnegruppe er ikke medtaget i denne vejledning.

Synskonsulenten modtager tilbagevendende henvisninger fra f.eks. PPR, skoler og forældre til børn, der ikke er tilmeldt Synsregistret, men hvor det er vurderet, at barnet kan have synsvanskeligheder. Synskonsulenten kan indgå i et forløb mhp at udrede og beskrive evt. synsmæssige vanskeligheder og yde rådgivning og vejledning. For disse børn, vil der oftest være tale om korte og afsluttede forløb, og børnene er ikke en del af målgruppen for denne vejledning.

Valg af terminologi

Målgruppen omtales ofte som 'Blinde og svagsynede børn'. Af denne formulering fremgår, at der er tale dels om børn, som ingenting kan se, og dels om en anden gruppe børn, der kan se noget. I praksis er hverken blindhed eller svagsynethed velafgrænsede størrelser. På den anden side er der opsat tabeller, der kategoriserer grader af synsnedsættelse, så det er muligt ud fra en synsbrøk, at beskrive en person som blind, stærkt svagsynet eller svagsynet.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at ordvalg og formuleringer har betydning for de holdninger barnets omgivelser har og får til barnet, og har derfor valgt, at beskrive og omtale målgruppen som 'børn med nedsat synsfunktion', uanset om der er synsrest eller ej.

I arbejdet med børn, er det altafgørende for barnet, at der tænkes i ressourcer og udvikling, frem for begrænsninger. En betegnelse som 'Et barn med nedsat synsfunktion' fremhæver, at der er tale om et barn med muligheder og potentialer, hvorimod 'Et synshandicappet barn' vil fremhæve, at der er tale om et handicap, og dermed sætte fokus på de manglende eller

nedsatte funktioner. I forlængelse heraf kan det nævnes, at ICF netop flytter fokus fra sygdom og helbredelse til muligheder for deltagelse og aktivitet.

Enkelte steder i vejledningen, hvor det forekommer fagligt nødvendigt og relevant for forståelsen, vil betegnelserne 'blinde' eller 'svagsynede' blive benyttet.

Cerebral Visual Impairment - CVI.

Synsperception betyder evnen til at forstå og huske synsoplevelser.

Udtrykket *cerebral synsnedsættelse* (Cerebral Visual Impairment - CVI) beskriver den defekte synsperception, i reglen ledsaget af nedsat synsstyrke, trods normal eller næsten normal oftalmologisk vurdering. Tidligere kaldtes tilstanden kortikal blindhed, men blindhed er i denne forbindelse meget sjælden, og langt de fleste mennesker, der lider af CVI har kun moderat synsnedsættelse.

Synsnedsættelser kan både være kortikale (dvs. bevidste) eller subkortikale (dvs. uafhængige af bevidstheden) og i europæisk litteratur er det derfor blevet sædvane at kalde tilstanden for cerebral synsnedsættelse (CVI), som er den term, der vil blive brugt i vejledningen.

Reference

Warburg (2004)

Børn med multiple funktionsnedsættelser

Gruppen af børn og unge med multiple funktionsnedsættelser består af børn og unge med funktionsnedsættelser, forårsaget af hjerneskader. Nogle af disse børn har intet talesprog og denne børnegruppe vil livet igennem have behov for lægelig bistand og hjælp til personlig pleje og daglige gøremål.

Børnenes funktionsnedsættelser, kognitive niveau og sprogforståelse er vanskelige at udrede. Personerne i barnets nærmiljø besidder ofte tavs viden, som er afgørende for den samlede beskrivelse af barnets begrænsninger og ressourcer. Synskonsulenten har brug for at indsamle observationer fra alle, der omgås barnet i det daglige, for at disse kan indgå i en samlet vurdering af barnets syn. Børnenes udviklingsprofil er ofte ujævn, og synskonsulenten vælger metoder og materialer, som dels bruges i vejledning af småbørn og skolebørn, dels er særligt udarbejdet til gruppen.

I denne vejledning beskrives de særlige forhold, der gør sig gældende for denne gruppe børn, i et særskilt afsnit.

Reference

Konsensus i arbejdsgruppen

Synsregistret

Synsregistret omfatter børn og unge fra 0–18 år med konstateret nedsat synsfunktion. Af årsrapport fra KennedyCentret Øjenklinikken 2009 fremgår, at der i 2009 er tilmeldt 2001 børn til Synsregistret.

I henhold til serviceloven (LBK nr. 372 af 17. april 2007) er der pligt til at anmelde børn og unge under 18 år med nedsat syn til 6/18 eller derunder på

bedste øje eller med synsfeltsdefekter, ligesom visse øjensygdomme medfører automatisk tilmeldelse til registret.

Praktiserende øjenlæger, øjenafdelinger på sygehuse og synskonsulenter tilmelder børn og unge under 18 år til Synsregistret med samtykke fra indehaveren af forældremyndigheden. Tilmelding til Synsregistret indeholder stamoplysninger vedr. familie, øjenlæge, læge, øjenoplysninger samt almenoplysninger. Tilmelding kan ske når som helst i børnealderen, hvor den nedsatte synsfunktion bliver konstateret.

Når et barn tilmeldes Synsregistret, bliver familien tilbudt rådgivning og vejledning fra den lokale synskonsulent og den landsdækkende institution Synscenter Refsnæs.

Referencer

Lov om Social Service

Synskonsulentens rolle

Nedsat synsfunktion er et sansehandicap med vidtrækkende konsekvenser for barnets udvikling og indlæring, idet ca. 75 % af de sanseindtryk en normalt seende person modtager, kommer fra synssansen. Børn med nedsat synsfunktion har udviklingsmæssige potentialer som andre børn, om end nogle udvikler sig i et langsommere tempo. Med støtte i opvæksten og i forbindelse med skolegangen vil barnet have mulighed for at udvikle sig optimalt i forhold til egne forudsætninger.

Synskonsulenten følger et barn, en familie, en skole/institution igennem en årrække. Dette betyder, at konsulenten får et nært kendskab til hjemmet og skolen/institutionen, og familien får også en tæt og kontakt til konsulenten. Det tætte forhold og synskonsulentens nære kendskab til familien og skolen/institutionen er en styrke i forhold til løsning af opgaverne.

Special- og synspædagogisk indsats til børn med nedsat synsfunktion sikres ved at forældre og fagpersoner på institutioner, skoler og i forvaltninger inddrager synskonsulenten.

Synskonsulentens opgave er:

- At introducere pædagogiske metoder og betingelser, så barnet udvikler sig optimalt i forhold til dets potentialer.
- At afdække behovet for støtte i forbindelse med den nedsatte synsfunktion.
- At være behjælpelig med iværksættelse af støtteforanstaltninger.
- At følge op på indsatsen.

Udredning - Afdækning af støttebehov

Forud for vurdering af støttebehov foretager synskonsulenten en udredning af barnets samlede situation. Denne udredning omfatter oplysninger fra øjenlæge, synskonsulentens egne udredninger, forældres og evt. institutionspersonales informationer om barnet. På baggrund af denne udredning vejleder synskonsulenten institutioner, skoler, forældre, andre fagpersoner og barnet selv om nødvendige tiltag i forhold til den nedsatte synsfunktion.

Indsats - Iværksættelse af støtteforanstaltninger

Behovet for støtte må tænkes inkluderende og kan være mangeartet, afhængigt af barnets synsmæssige funktion, alder og udviklingsniveau; der kan være tale om konkrete tiltag i form af hjælpemidler eller indretning af lokaler, eller der kan være tale om særlig udredning og indsats i forhold til barnets sproglige, motoriske, kognitive og sociale udvikling eller information til og undervisning af personale. I sådanne tilfælde inddrager synskonsulenten relevante fagpersoner, f.eks. lokal fysioterapeut eller ergoterapeut, talehørepædagog eller psykolog, f.eks. fra Synscenter Refsnæs. For unge kan det dreje sig om fagpersoner fra Institut for Blinde og Svagsynede (IBOS).

Udover at rådgive og vejlede om konkrete tiltag, er det også synskonsulentens opgave, at indgå som samarbejdspartner i forhold til barnets forældre og personale i institutioner med henblik på at give nye indfaldsvinkler og forklaringer på de problemstillinger den nedsatte synsfunktion kan medføre.

Opfølgning på indsatsen

Gennem tilbagevendende kontakter til barnet, forældrene og til barnets institution og skole opbygger synskonsulenten et indgående kendskab til barnets samlede situation og behov for støtte, der ændres i takt med barnets alder og udvikling. På baggrund af det nære kendskab til barnet og fornyede udredninger vurderer synskonsulenten løbende støtte- og vejledningsbehov.

Referencer:

Bengtsson (2010), West (2004), www.refснаes.dk

Synscenter Refsnæs

Synscenter Refsnæs er den landsdækkende institution for blinde og svagsynede børn og unge.

Synscenter Refsnæs har skole med SFO, flere boenheder, en rådgivnings- og vejledningsenhed, samt materialelaboratorium.

Materialelaboratoriet producerer materialer (skolebøger, tryksager, bestillingsarbejder, m.m.), som er tilrettelagt specielt til børn med nedsat synsfunktion. Skoler i hele landet kan her bestille undervisningsmaterialer, der er tilrettelagt på en sådan måde, at eleven i klassen kan arbejde samtidig med og om samme indhold og emne, som deres seende kammerater.

Materialelaboratoriet er objektivt finansieret, hvilket betyder, at det er gratis for børn, forældre, institutioner og skoler at benytte det.

Rådgivnings- og vejledningsenheden tilbyder kurser til børn, deres forældre og fagpersoner omkring børnene. Yderligere kan der tilbydes individuelt tilrettelagte pædagogiske observationer eller pædagogisk-psykologisk udredning.

Kurser for børn og observationer afsluttes med, at det involverede personale holder samtaler med forældrene og evt. barnets synskonsulent. Endvidere udfærdiger kursusmedarbejderne en rapport om aktiviteter på kurset og om barnets deltagelse og medvirken i kurset. Kursusrapporten indeholder desuden forslag til det videre arbejde med barnet.

Endvidere har Synscenter Refsnæs tilbud om sommerskole af en uges varighed. Her kan børn fra 1. klasse til og med 9. klasse deltage i en sommerlejr og møde kammerater fra hele landet.

Børnene indstilles til kurser og ophold på Synscenter Refsnæs af synskonsulenten i samråd med forældre og fagpersoner omkring børnene.

Det skal bemærkes, at synskonsulentbistand til børnenes skoler ikke er objektivt finansieret.

Institut for Blinde og Svagsynede (IBOS)

Instituttet for Blinde og Svagsynede er en landsdækkende institution for unge og voksne med nedsat synsfunktion. Instituttet har en række tilbud til unge, blandt andet:

- Afprøvninger og rådgivning indenfor hjælpemidler, karriere- og eller studievalg og IT- løsninger.
- Kurser, uddannelser og praktikophold.
- Bistand fra ungepsykolog/konsulent til unge, til forældre og til fagpersonale.
- Instituttet har ansvar for udlevering af startpakker bevilget af SU-Styrelsen (Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte), samt undervisning til den unge i brug af de hjælpemidler, som pakken indeholder.

Instituttet har et Botilbud, hvor unge kan bo, mens de er på kursus eller tager en uddannelse.

Nogle af instituttets ydelser er objektivt finansieret, mens der er betaling for andre.

Reference

www.ibos.dk

Oversigt over anbefalinger

Anbefalingerne er opdelt i aldersgrupper, kritiske overgangsperioder og særlige indsatsområder på flg. måde:

- **Generel anbefaling vedr. udredning**
- **Førstegangsbesøg**
- **Kritiske overgange og skift i barnets liv**
- **Lys**
- **ADL – Aktiviteter i dagliglivet**
- **Orientering og mobility**
- **Sanseintegration**
- **Småbørn: Børn i alderen 0-6 år**
- **Før skolestart**
- **Elev i folkeskolen**
- **Overgang fra folkeskole til ungdomsuddannelse**
- **Børn med nedsat synsfunktion samt multiple funktionsnedsættelser og uden talesprog**

Anbefalinger

Generel anbefaling vedrørende udredning af børn og unge med nedsat synsfunktion

Gruppen anbefaler, at følgende områder inddrages i udredningen:

- Synskompetencer (*ICF: Kropsområde*)
- Sprog/kommunikation (*ICF: Kropsområde, aktivitet/deltagelse*)
- Kognitive kompetencer (*ICF: Kropsområde*)
- Sansemotoriske/motoriske kompetencer (*ICF: Kropsområde*)
- Sociale kompetencer (*ICF: Aktivitet/deltagelse*)
- Skolefaglige kompetencer (*ICF: Kropsområde*)

Argumentation

Synskompetencer (ICF: Kropsområde)

Manglende eller nedsat synsfunktion har en gennemgribende indflydelse på børnenes udvikling, og de har derfor ikke de samme udviklingsbetingelser og –muligheder, som børn med normalt syn.

Synskonsulentens indsats baserer sig på øjenlægens undersøgelse. Denne udtaler sig om de sygdomsmæssige forhold, og giver oplysninger om visus, synsfelt, samsyn, farvesyn m.m.

Der er tale om kliniske undersøgelser, og jo yngre barnet er, des mindre har barnet været i stand til at medvirke ved undersøgelsen.

For de fleste børn i målgruppen er der tale om en medfødt øjensygdom, der er årsag til nedsat synsfunktion. Disse børn kan meget vanskeligt eller slet ikke selv fortælle, hvad der er vanskeligt at se. Ofte viser det sig, at barnet ikke kan adskille, hvad der er vanskeligt 'at se', fra hvad der er vanskeligt 'at forstå' eller 'at gøre'. Som supplement til øjenlægens vurderinger er en synsmæssig udredning med til at beskrive, hvad barnet synsmæssigt er i stand til under forskellige forhold.

Da udfordringerne til barnet ændres med barnets alder, vil det, især mens barnet er lille, være relevant tilbagevendende at vurdere barnets synsfunktion.

Sproglige og kommunikative kompetencer (ICF: Kropsområde, aktivitet/deltagelse)

Normalt indlæres en stor del dagligdags færdigheder ved imitation. Synet er en drivkraft til, at barnet tager initiativ til at efterligne voksne eller andre børn. De lærer sig derved mange almindelige dagligdags færdigheder uden særlig tilrettelæggelse eller anvisning. Når barnet har nedsat synsfunktion, kræver det en særlig indsats at lære barnet disse færdigheder. Barnet er mere afhængig af at få vist, fortalt, blive instrueret og guidet for at være tryk ved at bevæge sig ud i rummet for at opdage, hvad der er i omgivelserne og lære at bruge det. Barnet har ofte brug for tid til at lære og tid til at repetere flere gange end andre børn.

Kognitive kompetencer (ICF: Kropsområde)

Hjernen afkoder de visuelle stimuli, der modtages i øjet. Hos ethvert barn har det perceptuelle beredskab og kognitive funktionsniveau stor betydning for, hvad barnet forstår af det sette.

Hos børn med nedsat synsfunktion er visuelt input og feedback begrænset, hvilket er årsag til særlige problemstillinger i udviklingen af de kognitive kompetencer. Det perceptuelle beredskab og kognitive funktionsniveau hos disse børn har desuden betydning for, i hvor høj grad - og hvor hurtigt - børnene kan udvikle kompenserende strategier og teknikker.

Sansemotoriske og motoriske kompetencer (ICF: Kropsområde)

Specielt omkring sanserne er en ekstra indsats nødvendig, ikke mindst i forhold til den taktile og auditive sans, da det primært er disse sanser, der kan kompensere for den manglende synssans. Blinde personer bruger i stor udstrækning den auditive sans til at orientere sig i både sociale sammenhænge og i de fysiske omgivelser. Den taktile sans bruges til at genkende genstande og ikke mindst til at læse punktskrift.

Sociale kompetencer (ICF: Aktivitet/deltagelse)

Undersøgelser og erfaringer viser, at nedsat synsfunktion kan have følgevirkninger i forhold til barnets sociale udvikling og muligheder for deltagelse i det sociale fællesskab, da det er vanskeligt for barnet at aflæse det sociale spil og opfatte de sociale spilleregler børnene imellem. Barnet kan ikke i samme grad se ansigtsmimik og kropssprog. De børn, der ikke selv finder strategier til at kompensere for disse vanskeligheder, bør støttes i at finde strategier. Der kan desuden være behov for at gøre barnet opmærksom på de sociale spilleregler, de ikke selv opdager, og guides dem til at aflæse og lære.

Muligheden for fælles oplevelser med andre, der har lignende forudsætninger som én selv, kan skabe grobund for sociale netværk både børn og forældre imellem og dermed være med til at opfylde behovet for at have nogen at spejle sig i.

Skolefaglige kompetencer (ICF: Kropsområde)

Også i undervisningssammenhænge har nedsat synsfunktion indflydelse på barnets deltagelse og udbytte. Der kan i undervisningen suppleres med specialpædagogisk bistand i form af ekstra ressourcer i klassen og særlige undervisningshjælpemidler til eleven og efteruddannelse af underviseren, men disse tiltag er ikke i sig selv en garanti for, at barnet udvikler sig fagligt i samme grad som klassekammeraterne. Der er derfor behov for opmærksomhed på, om elevens faglige niveau er alderssvarende.

Hvis dette ikke er tilfældet, er det nødvendigt at udrede, hvorvidt der er tale om en problematik, der skyldes synsnedsættelsen, eller om der kan være andre årsager til, at eleven ikke er på et alderssvarende fagligt niveau. Der kan eksempelvis være behov for en pædagogisk/psykologisk udredning.

Referencer

Andrew (2008), Ayres (1989), Bengtsson (2010), Hansen (2001), Kreuter (2005), Nielsen & Påske (1983), Nielsen (1991), Pedersen (2008), Tønnesvang (2002)

Førstegangsbesøg

Udredning og indsats

Gruppen anbefaler, at der ved tilmelding af et barn til Synsregistret indhentes følgende oplysninger:

- Synsdiagnose
- Øjenlæge- og optikeroplysninger
- Evt. andre diagnoser

Synskonsulenten drøfter sagen med øjenlæge og/eller optiker inden første besøg hos barnet. *(ICF: Kropsområde)*

Argumentation

Øjenlæge og optiker kan ud fra de lægelige oplysninger vedr. øjensygdom og ordineret optik, vejlede synskonsulenten i særlige forhold ved diagnosen, som kan have betydning for synskonsulentens vejledning af de voksne omkring barnet.

Referencer

Jensen (2005), Kreuter (2005), Lund-Andersen (2001), Møller & Jensen (1998)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten ved første besøg informerer om sin rolle, og hvad forældrene kan forvente af synskonsulenten. Det anbefales desuden, at forældrene oplyses om de tilbud og rettigheder der findes, når barnet er tilmeldt Synsregistret, samt at synskonsulenten fortæller om tilbud om kurser og mulige udredninger på Synscenter Refsnæs. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argumentation

Det er afgørende for samarbejdet, at forældrene ved, hvad de kan forvente af synskonsulenten og er orienteret om, hvilke tilbud der findes. For at forældrene kan føle sig trygge i den nye livssituation, er det nødvendigt, at de er velinformerede om, hvilke tilbud der findes.

Referencer

Hjulmand (2008), Jensen (2005), Knigge & Böyesen (2007)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten etablerer rammer for, at familien/ nærmeste omsorgspersoner kan fortælle om barnets historie og anamnese, og at familien får lov til at fortælle om deres dagligdag med barnet samt deres ønsker og bekymringer for fremtiden. *(ICF: Omgivelsesfaktorer, personlige faktorer)*

Argumentation

Synskonsulentens vejledning af barnet og dets familie bør være baseret på et kendskab til barnets og familiens helhedssituation, og til hvilke ressourcer og begrænsninger, der er til stede i familien. Disse informationer bruges som

grundlag for den efterfølgende vejledning af familien. Barnets anamnese kan være med til at danne et billede af barnets synsfunktion og almene funktion.

Referencer

Hundeide (2008), Linder (2004), Peavy (1998)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten taler med forældrene om barnets synsdiagnose, synsudvikling og andre diagnoser. (*ICF: Omgivelsesfaktorer, kropsområde*)

Argumentation

Forældrene har ikke altid forstået, hvad diagnosen betyder, eller de ønsker at få uddybet diagnosens betydning for barnets udvikling. De færreste forældre kender børns almindelige synsudvikling.

Referencer

Jensen (2005), Kreuter (2005), Lund-Andersen (2001), Møller & Jensen (1998)

Kritiske overgange og skift i barnets liv

Indledning

Der er i barnets opvækst tale om flere overgange, hvor barnets situation ændres væsentligt. De konkrete overgange, der her tænkes på, er barnets start i daginstitution, siden skift til børnehave og igen skift til skole. I skolen vil der tilbagevendende være tale om skift i forbindelse med nye lærere, i nye fag osv.

Disse skift indebærer udfordringer for barnet og forældrene, idet der er tale om, at nye voksne skal ind i barnets liv og være med til at påvirke og støtte barnets udvikling og læring.

Det er i hver enkelt situation af stor nødvendighed, at de nye personalegrupper bliver informeret om barnets synsudsættelse og følgevirkninger heraf og bliver uddannet således, at de bliver i stand til at støtte barnet bedst muligt.

Udredning

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten tager initiativ til, at der forud for start et nyt sted, foretages en grundig udredning. Udredningen foretages både af synskonsulenten og af andre relevante fagpersoner (forældre, skole, PPR, Synscenter Refsnæs, IBOS m.fl.):

Udredningen skal indeholde beskrivelser af kompetencer og potentialer omkring barnets

- **Synsfunktion:** Visus, på nær og afstand, brug af optik, synsfelt, lysoverfølsomhed, farvesyn, mørkesyn, kontrast, crowding, billedlæsning, form, perception, rum/retning, øje/hånd koordination, computer, m.m. (*ICF: Kropsområde, aktivitet/deltagelse*)

- **Mobilitet:** Øje/hånd koordination, hånd/hånd koordination, orienteringsevne, udholdenhed, evne til at færdes m.m. (ICF: *Kropsområde, Aktivitet/deltagelse*)
- **ADL-færdigheder:** Personlig pleje, toiletbesøg, af- og påklædning, spisning, fritidsinteresser (ICF: *Aktivitet/deltagelse*)
- **Øvrige sanser:** Høresans, taktil sans, lugtesans (ICF: *Kropsområde*)
- **Sprog og kommunikation** (ICF: *Kropsområde, aktivitet/deltagelse*)
- **Sociale kompetencer** (ICF: *Aktivitet og deltagelse*)
- **Desuden** af de fysiske forhold i skolen/institutionen (ICF: *Omgivelsesfaktorer*)

Argumentation

Ved start i børnehave eller skole møder barnet nye krav og udfordringer. For at sikre at barnet kan indgå i og profitere af opholdet i børnehaven eller undervisningen i skolen, skal barnets kompetencer vurderes i forhold til kravene i den nye situation.

Udredningen danner udgangspunkt for valg af daginstitution og undervisningstilbud og for personalets udførelse af det pædagogiske arbejde i børnehaven og i skolen. Synsfunktion og synsevne har betydning for hele barnets udvikling. Derfor kan barnet have brug for særlig stimulation og pædagogisk tilrettelæggelse på flere områder end synet.

Nedsat synsfunktion kan medføre behov for kompenserende hjælpemidler og materialer, ligesom der kan være behov for særlig indretning af lokaler og for særlig opmærksomhed på lysbehov.

Referencer

Andrew (2008), Ayres (1989), Ingsholt (1999), Jensen (2005), Nielsen (2000), Norrinder (2008), Weltzer (2004)

Indsats

Gruppen anbefaler, at barnets kommende institution/skole i så god tid som muligt bliver gjort bekendt med, at et barn/en elev med nedsat synsfunktion starter. (ICF: *Omgivelsesfaktorer*)

Argumentation

I forbindelse med barnets start i en ny institution, er der behov for visse forberedelser, f.eks. ændring af belysning, eller behov for særlige hjælpemidler. Derudover er det en vigtig forudsætning for en god start og et vellykket forløb, at personalet er uddannet til at tage sig af barnet, så både det fysiske og psykiske miljø tilpasses barnets behov.

Reference

Konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten for småbørn, i samarbejde med synskonsulenten for skolebørn, forud for skolestart formidler den aktuelle viden om barnet til skole, lærere og SFO/fritidshjem. (ICF: *Alle domæner*)

Argumentation

Synskonsulenten, som har fulgt barnet i småbørnsalderen, har stor viden om barnets synsfunktion, synsevne, udvikling og behov for hjælpemidler.

Gennem et samarbejde ved overgang til skole sikres det, at dette kendskab bringes med i barnets nye situation i skolen.

Reference

Konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten tager initiativ til, at de fagpersoner, der skal passe og stimulere eller undervise barnet med nedsat synsfunktion, opkvalificeres til dette. *(ICF: Alle domæner)*

Personalet undervises i:

- Barnets synsdiagnose
- Barnets særlige forudsætninger i forbindelse med synsdiagnosen
- Tilrettelæggelse af det fysiske miljø – kendemærker og afmærkning
- Kompenserende pædagogiske tiltag
- Udvikling af sociale kompetencer

Argumentation

Da barnet som følge af nedsat synsfunktion kan være forsinket udviklet eller have en meget ujævn udviklingsprofil og/eller udvikler sine egne udviklingsveje, kan personalet i skolen eller institutionen komme til at mistolke barnets adfærd. Med synsfaglig og specialpædagogisk baggrundsviden om barnets særlige forudsætninger, kan personalet fra starten tilbyde barnet optimale udviklings- og undervisningsbetingelser. Personalet kan stille relevante krav til barnet og støtte op om barnets potentialer.

Referencer

Nordkov (2000), Pedersen (1999), Jensen (1995), Jensen (2005), konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten tager initiativ til, at personalet orienteres om og tilbydes relevante kurser, arrangeret lokalt af synskonsulenten og på Synscenter Refsnæs. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argumentation

Vejledningen af personalet i institutionen/skolen kan ikke stå alene, og kan med fordel suppleres med kursus for personalet vedr. nedsat synsfunktion og dens konsekvenser. Synskonsulenten har mulighed for formidling af generel viden om synet, diagnoser, pædagogiske tiltag m.v. På et kursus får personalet mulighed for større fordybelse i det faglige stof, og det er muligt at inddrage andre fagpersoner, som kan bidrage yderligere med viden, f.eks. optiker, øjenlæge eller psykolog. I en kursusituation er der desuden mulighed for kollegial sparring.

Reference

Bengtsson (2010), konsensus i arbejdsgruppen

Lys

(ICF: Omgivelsesfaktorer, aktivitet/deltagelse)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten kontinuerligt vurderer barnets lysbehov i relation til barnets udvikling, aktiviteter og mulighed for at opfylde krav og løse opgaver.

Synskonsulenten udarbejder anbefalinger til optimering af lys og omgivelser. Det drejer sig om lys inde og ude; i hjemmet, institution og/eller skole. Anbefalinger af lys skal omfatte såvel almenbelysning som specialbelysning. En vurdering af lys skal indeholde både dagslys og kunstlys og skal vurdere forhold som blænding, refleks og kontrast.

Argumentation

Børn med nedsat synsfunktion bruger meget energi på at udnytte deres synsrest. Det kan lette anstrengelserne i dagligdagen, at børnene får deres særlige individuelle lysbehov tilgodeset. Når børn med nedsat synsfunktion udtrættes mindre i brug af deres synsrest, kan de frigøre mere energi til udvikling leg og læring.

Reference:

Baggesen (2008), Göttler (1990), Jensen (2005), Jensen (1995), Nielsen (2004)

Aktiviteter i dagliglivet – ADL

(ICF: Aktivitet/deltagelse, omgivelsesfaktorer)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten underviser barnet/den unge og vejleder forældre og fagpersonale omkring barnet i ADL. Synskonsulenten skal med udgangspunkt i barnets unikke forudsætninger og synsmæssige formåen vejlede de voksne i at stille realistiske krav og forventninger til indlæring af ADL-funktioner.

Argumentation

Barnets kompetencer på ADL-området er en vigtig forudsætning for, at det kan fungere såvel praktisk som socialt.

Indlæring af dagligdagens færdigheder sker for en stor del med udgangspunkt i synet; synet er den drivkraft, der får børn til at række ud efter ting, eksperimentere eller imitere. Barnet med nedsat synsfunktion mangler derfor helt eller delvis den drivkraft, der får andre børn til at få erfaringer med ADL-færdigheder, afhængigt af synsrestens omfang og karakter. Det kræver de voksnes indgriben at få barnet til at opfatte genstande og lade det få erfaringer med at bruge dem og senere selv tage initiativ i en given aktivitet.

Reference

Bengtsson (2010), Hansen (2008), Larsen (2006), Nielsen (2000), Nordskov (2000), Pedersen (2000), Storliløkken (2010)

Orientering og Mobility

(ICF: Aktivitet/deltagelse, omgivelsesfaktorer)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten underviser barnet/den unge og vejleder de voksne omkring barnet i Orientering og Mobility. Mobilitytræning er en fortløbende træning, som tages op i perioder. Mobility omfatter desuden ledsageteknik for både barn og ledsager. Mobilityundervisningen varetages af en uddannet mobilityinstruktør.

Argumentation

Det er meget krævende at færdes alene med nedsat synsfunktion; mobilitet er afhængig af synsfunktionen. Kravene til at færdes stiger i takt med alderen og dermed bliver børnenes vanskeligheder med at færdes efterhånden mere udtalte.

Orientering og Mobility er den gruppe af færdigheder, som sætter barnet i stand til at færdes ved egen hjælp, og som er med til at øge barnets uafhængighed af andre.

Reference

Durup (2005), Husby et al (1992), Bjerre (1978), Nordskov (2000) (2001) (2004)

Sanseintegration

(ICF: Omgivelsesfaktorer, kropsområde, aktivitet/deltagelse)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten formidler viden til forældre og personale om sansernes og sanseintegrationens betydning for barnets udvikling og trivsel.

- At synskonsulenten formidler viden til forældre og personale om, hvordan der kan kompenseres for den nedsatte eller manglende synssans ved at bruge andre sanser.
- At synskonsulenten vejleder om vigtigheden af, at alle sanser stimuleres for at en sanseintegration kan lykkes bedst muligt.
- At synskonsulentens vejledning om de basale sanser bør vægtes.
- At synskonsulenten vejleder om sanseintegrations betydning for barnets synsudvikling.

Argumentation

Børn med nedsat synsfunktion har reducerede eller manglende sanseinformationer, hvilket stiller krav til brugen af de øvrige sanser, ligesom det kan påvirke sanseintegrationen, at der mangler informationer fra synssansen.

Børnene inspireres ikke altid optimalt af synssansen til at bevæge sig og opleve omverdenen. Børnene skal motiveres til bevægelse, da bevægelse er

en måde at stimulere sanserne på. En velfungerende sanseintegration er med til at give barnet muligheder for at udforske verdenen.

Referencer

Ayres (1989), Hindbo og Durup (2010)

Småbørn - børn i alderen 0-6 år

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten taler med forældrene om barnets synsdiagnose, andre diagnoser og synsudvikling *i forhold til normal synsudvikling*. Det er ligeledes nødvendigt, at forældrene tidligt i vejledningsforløbet informeres om den forventede udvikling i forhold til barnets synsudsættelse. Der informeres om:

- Sproglig og kommunikativ udvikling (*ICF: Kropsområde, aktivitet/deltagelse*)
- Kognitiv udvikling (*ICF: Kropsområde*)
- Social udvikling (*ICF: Aktivitet/deltagelse*)
- Motorisk udvikling (*ICF: Kropsområde*)
- Legeudvikling (*ICF: Aktivitet/deltagelse*)

Argumentation

Det er af afgørende betydning for barnets udvikling, at forældrene forstår nødvendigheden af at barnet stimuleres på alle sanser og lærer kompenserende teknikker.

Referencer

Hansen (2008), Hansen (2008), Hundeide (2008), Jensen (2005), Kreuter (2005), Kreuter (2008), Larsen (2008), Linder (2004), Minke (2008), Pedersen (2008)

Gruppen anbefaler, at familien og institutionerne tildeles vejledningsbesøg efter behov.

(ICF: Omgivelsesfaktorer)

Argumentation

Familiernes ressourcer, begrænsninger og behov er forskellige. Børnenes behov er forskellige, og børnene udvikler sig i forskelligt tempo.

Institutionernes behov for vejledning er forskellige, personalets erfaring og ressourcer er forskellige og miljøet, rammerne og pædagogikken i institutionerne er forskellige, og derfor skal der kompenseres i forhold til disse.

Referencer

Andrew (2008), Hjulmand (2008), Peavy (1998)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten kontinuerligt observerer barnet med henblik på synsudvikling og barnets brug af synet. Synskonsulenten kan

benytte standardiserede testmaterialer eller materialer og genstande der er egnede til formålet (se bilag 2). (*ICF: Kropsområde, aktivitet/deltagelse*)

Argumentation

Disse observationer og tests bruges til at vurdere og demonstrere barnets synsniveau, synsfunktion og synsevne samt til at finde barnets visus, synsfelt, øjenmobilitet, farvesyn, øje- hånd koordination, visuelle genkendelse samt visuelle hukommelse.

Oplysninger om synet bruges i forhold til vejledning om stimulation til barnet.

Referencer

Møller & Jensen (1998), Warburg (2001), www.lea-test.fi

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten kontinuerligt observerer barnets generelle udvikling og henviser til andre faggrupper, så snart der er mistanke om forsinket udvikling eller 'fejludvikling' på andre områder (f.eks. fysioterapeut, ergoterapeut, tale-hørepædagog eller psykolog). (*ICF: Kropsområde, aktivitet/deltagelse*)

Argumentation

Synsfunktion og synsevne har betydning for barnets samlede udvikling. Derfor kan barnet have brug for særlig stimulation og pædagogisk tilrettelæggelse på flere områder. Synskonsulenten er ikke ekspert på alle områder. Derfor bør andre faggruppers ekspertise inddrages, når det skønnes nødvendigt.

Referencer

Andrew et al (2008), Bjørnholt et al (2004), Hindbo og Durup (2010), Holle (1996), Kreuter et al. (2005), Weltzer (2004)

Gruppen anbefaler, at synskonsulentens vejledning til børn med nedsat synsfunktion (men men med brugbar synsrest) vægter at fokusere på synsstimulering og synsudvikling samtidig med, at der også stimuleres på alle andre sanser. (*ICF: Kropsområde*)

Argumentation

Hvis barnets syn ud over synsnedsættelsen ikke har gennemløbet den normale synsudvikling, er der behov for stimulering af denne. Barnet skal motiveres til at bruge synssansen, og der skal findes synsstimulerende materialer, der interesserer barnet. (*ICF: Kropsområde*)

Referencer

Ayres (1989), Bjørnholt (2004), Hindbo og Durup (2010), Holle (1996), Kreuter et al. (2005), Sonksen (1994), Storliløkken (2010), Weltzer (2004)

Gruppen anbefaler, at synskonsulentens vejledning til børn, der er blinde, vægter at fokusere på at stimulere den auditive sans og den taktile sans. (*ICF: Kropsområde*)

Argumentation

En ekstra indsats i forhold til den taktile sans og den auditive sans er nødvendig, da det primært er disse sanser, der skal kompensere for den manglende synssans. Den auditive sans bruges til at færdes og orientere sig i både de fysiske omgivelser og i sociale sammenhænge. Den taktile sans bruges til at genkende en genstand og ikke mindst til at indlære punktskrift.

Referencer

Brandsborg (2004), Bjørnholt (2004), Hasselstrøm (2000), Hasselstrøm (2004), Hindbo og Durup (2010), Kreuter et al. (2005), Kreuter (2008), Minke (2008), Mortensen (2007), Rodney (2003), Sonksen (1994), Weltzer (2004)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten i takt med barnets øgede muligheder for samarbejde, foretager omfattende testning, afprøvning og observation af barnet, i samarbejde med øjenlæge, optiker og forældre. (*ICF: Kropsområde*)

Barnet testes på følgende områder:

- Visus (bin., o.sin., o.dxt. – på afstand og på nær)
- Kontrastsyn
- Farvesyn
- Synsfelt
- Øjenmobilitet
- Samsyn
- Adaptation
- Crowding

Synskonsulenten afprøver og observerer barnets funktionelle syn på følgende områder (*ICF: Kropsområde, aktivitet/deltagelse*):

- Øje-hånd koordination
- Visuel genkendelse
- Evne til at færdiggøre ufuldendte tegninger og at finde delvist skjulte genstande
- Visuel hukommelse
- Visuel perception
- Crowding
- Visuel opmærksomhed på mindre detaljer og ansigtsmimik
- Forstørrelsesbehov (lup, kikkert, CCTV)
- Lysbehov
- Lysfølsomhed, blænding
- Arbejdsstilling
- Brug af PC og PC-spil/programmer

Argumentation

Kendskab til alle disse synsområder er afgørende for den specialpædagogiske indsats, for indretning af det fysiske miljø og for anbefaling af hjælpemidler.

Barnets muligheder for at kooperere øges med alderen. Ved løbende at skaffe sig et detaljeret kendskab til barnets øgede evne til at kooperere, opnås det bedste grundlag for vejledning.

Referencer

Andrew (2008), Kreuter (2005), Møller & Jensen (1998), Warburg (2001), Lund-Andersen (2001), konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten anbefaler relevante hjælpemidler, og at synskonsulenten, forældre og/eller fagpersonale underviser barnet i brugen af hjælpemidlerne. Det anbefales desuden, at forældre og personalet vejledes i forhold til barnets brug af hjælpemidlet og kompenserende pædagogiske metoder. (*ICF: Omgivelsesfaktorer, aktivitet/deltagelse*)

Argumentation

Synskonsulenten har indgående kendskab til, hvilke hjælpemidler, der findes, og hvordan de fungerer og kan afprøve dette i forhold til barnets synsfunktion og synsevne. Når hjælpemidlet er anskaffet, kan synskonsulenten undervise og vejlede barnet, forældre og personale i brugen af det.

Reference

Hasselstrøm (2004), Jensen (2005), Kreuter (2010), Nordskov (2000), Pedersen (1999), Pedersen (2000), Storliløkken (2010), konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten opfordrer forældre og institutionspersonale til at have særligt fokus på barnets sociale udvikling. Synskonsulenten giver anbefalinger til, hvordan forældre og personale kan stimulere og støtte den sociale udvikling. Der kan være behov for at gøre barnet opmærksom på de sociale spilleregler, de ikke selv opdager, og at barnet guides til at aflæse og lære dem. (*ICF: Omgivelsesfaktorer, kropsområde, aktivitet/deltagelse*)

Argumentation

Undersøgelser og erfaring viser, at nedsat synsfunktion kan have følgevirkninger i forhold til barnets sociale udvikling og muligheder for at deltage i det sociale fællesskab. Det er vanskeligt for barnet at aflæse det sociale spil og opfatte de sociale spilleregler børnene imellem. Barnet kan ikke i samme grad som normalt seende børn se ansigtsmimik, kropssprog og følge legen, når der sker ændringer.

Referencer

Bengtsson (2010), Hansen (2008), Hansen (2008), Janson (2007), Larsen (2008), Ottosen (2002), Pedersen (2008), Rodney (2010).

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten tager initiativ til sociale arrangementer for børn og forældre, børn og pædagoger, samt faglige arrangementer for forældre og institutionspersonale.

Når der fremkommer f.eks. nye skelsættende forskningsresultater, ny lovgivning eller er særligt politisk fokus på et område, som vedrører arbejdet med børn og unge med nedsat synsfunktion, er det synskonsulentens opgave, at denne viden kommer ud til de personer, som hun har vejledningsforpligtelsen overfor f.eks. via faglige arrangementer. *(ICF: Alle domæner)*

Argumentation

Muligheden for fælles oplevelser med andre, der har lignende forudsætninger, som én selv, kan skabe grobund for sociale netværk både børn imellem og forældre imellem og derfor være med til at opfylde behovet for at have nogen at spejle sig i.

I forbindelse med ny viden, lovgivning eller politisk fokus på området, vil der ofte være spørgsmål til og behov for drøftelse af emnet blandt forældre og personale, som synskonsulenten kan være katalysator for.

Referencer

Bengtsson (2010), Hansen (2001), Tønnesvang (2002), konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten indstiller barnet og familien til relevante ophold på Synscenter Refsnæs. Dette kan være førstegangskursus, observationsophold eller skolestartsvurderingskursus. *(ICF: Alle domæner)*

Argumentation

Gennem disse ophold undervises forældrene i, hvordan de kan stimulere deres barn. Barnet får en tværfaglig udredning med inddragelse af forskellige faggrupper til brug i den fremtidige indsats for barnet.

Referencer

Andrew (2008), www.refснаes.dk

Før skolestart

Indledning

For børn med nedsat synsfunktion er skolestarten ekstra udfordrende. De nye sammenhænge stiller store krav til børnenes synsformåen både personligt, socialt og fagligt. Deres syn stilles overfor nye udfordringer. De skal nu til at indgå i strukturerede sammenhænge, hvor der er krav om at sidde stille, lytte til kollektive beskeder og indgå i forpligtende samarbejde.

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten sammen med relevante nøglepersoner (forældre, skole, PPR, synskonsulent, Synscenter Refsnæs m.fl.) udreder barnets forudsætninger, kompetencer og særlige behov inden skolestart, som beskrevet i afsnittet 'Kritiske overgange og skift i barnets liv'.

Argumentation

Det er beskrevet, at nedsat synsfunktion influerer på barnets udvikling. Det er derfor væsentligt op til forventet skolestart at være bekendt med den

kommende elevs skolemæssige forudsætninger og behov for eventuel specialpædagogisk støtte. Denne indledende udredning danner udgangspunkt for såvel skole- og klasseplacering som det pædagogiske arbejde, skolen skal i gang med at udføre.

Reference

Konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten beskriver og anbefaler de nødvendige hjælpemidler, så de kan være anskaffet og er klar inden skoleårets start. Det kan dreje sig om svagsynsbord eller skråplade, lup, kikkert, punktudstyr, udstyr til taktil afmærkning og markering, auditivt optageudstyr, Daisy-afspiller, elektronoptisk forstørrelse evt. med afstandskamera m.m.
(ICF: Omgivelsesfaktorer, aktivitet/deltagelse)

Argumentation

En del elever med nedsat synsfunktion har behov for synskompenserende hjælpemidler og materialer for at skolens undervisning bliver tilgængelig for dem. Eksempelvis kan det være vanskeligt for eleven at se, hvad der skrives på tavlen, at se lærerens og klassekammeraternes ansigtsudtryk m.m. For at sikre, at disse hjælpemidler bliver fuldt implementeret i elevens og klassens hverdag, er det væsentligt, at udstyret er på plads, når skoleåret starter.

Referencer:

Jensen (2005), Baltzer (2009), konsensus i arbejdsgruppen

Elev i folkeskolen

Udredning

Indledning

Igennem skoletiden sker tilbagevendende ændringer omkring eleven: nye fag, nye lærere, nyt klasselokale, nye faglokaler, kompleksiteten i undervisningsmaterialerne ændres osv. Alle er forhold, der sammenholdt med elevens udvikling har indflydelse på hans/hendes skolegang. Eventuelle forandringer i elevens synsfunktion skal ligeledes løbende inddrages i udredningen.

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten etablerer et samarbejde med elevens skole, dvs. lærere, skoleledere og SFO, så det er muligt tilbagevendende at observere elevens skolegang og ophold i SFO.

Omkring specifikke forhold foretager synskonsulent løbende udredninger, f.eks. vedr. ændringer i elevens synsfunktion, IT, belysning, mobility m.m. Synskonsulent kan også henvise til andre fagpersoner for udredning, f.eks. på Synscenter Refsnæs eller for unges vedkommende IBOS.
(ICF: Omgivelsesfaktorer, kropsområde, aktivitet/deltagelse)

Argumentation

Forholdene beskrevet i indledningen til dette afsnit har betydning for elevens muligheder for i praksis at kunne profitere af undervisningen, samt at kunne indgå i de sociale sammenhænge. Ud fra det kendskab til elevens skolehverdag, der baserer sig på iagttagelser og på læreres, pædagogers og forældres beskrivelser, har synskonsulenten et fundament for vejledning til lærerne og til eleven.

Referencer

Mortensen (2007), Tetler (2009)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten udarbejder en udredning af belysnings- og tilgængelighedsforhold på skolen (i klasselokale, i faglokaler, på elevens arbejdsplads, tavler og gangarealer), herunder hvordan elevens behov for lys tilgodeses, at reflekser og generende blænding undgås, at der benyttes optimale kontrastforhold samt hvordan eleven placeres i klassen i forhold til lysindfald m.m. (*ICF: Omgivelsesfaktorer*)

Argumentation

En elev med nedsat synsfunktion skal hele tiden anstrenge sig meget for at se bedst muligt. Dårligt eller forkert lys, blændingsgener og reflekser hindrer eleven i at arbejde optimalt, ligesom mange fokusskift, f.eks. mellem tavle og papir, stiller store krav til øjet. Eleven vil hurtigt udtrættes. Når lys og omgivelser optimeres, opnås en væsentlig bedring for eleven, så udtrætningen mindskes, og dagligdagen dermed lettes.

Elever uden synsfunktion er afhængige af, at det er nemt at komme rundt og nemt at finde sin plads og sine materialer (faste pladser og en god orden letter dette). Udredningen danner udgangspunkt for de nødvendige anskaffelser og ændringer.

Referencer

Jensen (2005)

Indsats

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten etablerer et godt samarbejde med forældrene og at synskonsulenten følger elevens udvikling igennem skolealderen. (*ICF: Alle domæner*)

Argumentation

Elevens forældre besidder en viden og indsigt om deres barn, som kan være en hjælp i skolens arbejde. At være anderledes indebærer en ekstra ressource til klassens miljø.

Det er nødvendigt at følge eleven, for at indsatsen løbende kan indrettes/optimeres til elevens og skolens behov.

Referencer

Bengtsson (2010), Norrinder (2008), Tidemann et al. (2004)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten introducerer lærere og personale, der skal arbejde med elever med nedsat synsfunktion til de praktiske, sociale og pædagogiske konsekvenser af synsnedsættelsen. *(ICF: Alle domæner)*

Argumentation: Fokus for vejledningen er, at der i klassen arbejdes med inkluderende undervisning. En forudsætning for at dette lykkes, er at lærerne kender til og forstår konsekvenserne og følgevirkningerne af den nedsatte synsfunktion, for at kunne håndtere mangfoldigheden af behov hos eleverne og udforme undervisningen på en måde, der tilgodeser behovene hos alle elever.

Referencer

Andersen & Holstein (1979), Bengtsson (2010), Norrinder (2007)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten introducerer de lærere og det personale, der skal arbejde med en blind elev i indskolingen, til punktskrift på et niveau, som gør det muligt for dem at undervise eleven i starten af skoleforløbet. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argumentation: En blind elev skal bruge punktskrift som læse- og skrivemedium. I punktskrift skal bogstaverne sanses taktilt, og læseprocessen adskiller sig derved ganske meget fra almindelig skrift. Der skal benyttes en anden strategi i læse- og skriveindlæringen. En nødvendig forudsætning for at kunne hjælpe eleven med dette er, at læreren behersker punktskrift, så den blinde elev oplever at kunne få samme hjælp som de andre elever og derved være inkluderet i klassens arbejde, undervisning og fællesskab. Det er derfor vigtigt, at de ansvarlige lærere har grundlæggende kundskaber om de konsekvenser, manglende syn giver for indlæring.

Disse forhold skal være i orden, for at den inklusion og rummelighed, som er et væsentligt omdrejningspunkt i det pædagogiske arbejde ifølge folkeskoleloven, lykkes.

Referencer

Andersen & Holstein (1979), Baltzer (2009), Rönbäck et al (2010)
Lov om folkeskolen LBK nr. 593 af 24/6/2009 §§ 1, 3 stk 2 & 18 stk 2

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten orienterer skolens ledelse og lærerne om hensigtsmæssige måder at sammensætte lærerbesætningen på i elevens klasse, så den udgør et team, hvor de ekstra ressourcer, der er tildelt eleven med nedsat synsfunktion indgår.

Der bør afsættes fælles tid til planlægning, samarbejde med synskonsulent og kursusvirksomhed for lærerteamet i skolens arbejdsplan. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argumentation

Undersøgelser viser, at en traditionel benyttelse af en fast tilknyttet støtte-lærer til eleven med nedsat synsfunktion har adskillige uheldige følgevirkninger, bl.a. kan den være hindrende for elevens muligheder for socialt

samvær med de øvrige elever. Derfor anbefales to- eller flerlærersystem i undervisningen frem for anvendelsen af en støttelærer.

Der er også en tendens til, at støttelæreren bliver marginaliseret i forhold til klassens øvrige lærere, idet han/hun ikke deltager i undervisningens planlægning, som faglæreren er ansvarlig for.

Planlægning af undervisningen er vigtig, idet både hjælpemidler og materialer skal være på plads inden timerne starter. Udover at planlægge og fastsætte indhold og metoder for ugens lektioner, bør lærernes roller og forhåndsindstillinger til de forskellige arbejdsopgaver i klassen også afklares.

Referencer

Bengtsson (2010), Andersen & Holstein (1979), Baltzer (2009), Malini et al (2005), Norrinder (2007), Nørgaard (2005), Rodney (2003), Rodney (2010), Rönbäck et al (2010), Tetler (2000 & 2007)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten orienterer om indretning af undervisningslokaler, så de er tilgængelige for eleven og om elevens placering i klassen (se udredning).

(ICF: Omgivelsesfaktorer)

Argumentation

Eleven behøver ikke at bruge så mange kræfter på at finde rundt, hvis lysforhold og afmærkning er i orden. Gode reol- og opbevaringsforhold letter også elevens hverdag.

Referencer

Jensen (2005), konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten indstiller barnet til relevante kurser og arrangementer, både lokalt og på Synscenter Refsnæs. *(ICF: Alle domæner)*

Argumentation

At være sammen med jævnaldrende og ligesindede - ofte elever med samme type nedsat synsfunktion som deres egen - er af stor betydning for barnets personlige udvikling. Samværet har betydning, ikke kun for selvforståelse og accept af den nedsatte synsfunktion, men også for udvikling af sociale kompetencer og etablering af netværk med andre elever med nedsat synsfunktion.

Referencer

www.refsnæs.dk

Gruppen anbefaler at synskonsulenten - evt. i et regionalt samarbejde eller landsdelssamarbejde - løbende arrangerer relevante aktiviteter for børnene i målgruppen, f.eks. frilufts- og idrætsaktiviteter, computercamps, netværksaktiviteter osv. *(ICF: Alle domæner)*

Argumentation

Som en del af identitetsudviklingen har alle børn brug for udfordringer og for at prøve sig selv af i sociale sammenhænge og i forskellige situationer. For

børn med nedsat synsfunktion, kan det være svært eller umuligt at deltage i aktiviteter, der tilbydes børn generelt. Synskonsulentens arrangementer kan således betragtes som en mulighed for udfordringer for børnene i en ligeværdig sammenhæng, hvor alle deltagende børn har nedsat synsfunktion. Arrangementerne er også med til at etablere og vedligeholde børnenes meget vigtige sociale kontakt med hinanden.

Referencer

Konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten tager initiativ til at introducere eleven med nedsat synsfunktion i brugen af PC med synskompenserende programmer så hurtigt som muligt (forstørrelsesprogrammer, syntetisk tale, elektroniske ordbøger m.m.), samt deltager i en vurdering af, hvornår de kompenserende redskaber er relevante at benytte.

Blinde elever introduceres til PC med skærmlæser når deres punktfærdigheder er sikre, typisk i 2. - 4. klasse. (*ICF: Omgivelsesfaktorer, aktivitet/deltagelse*)

Argumentation

PC med synskompenserende software er det vigtigste redskab for eleven med nedsat synsfunktion, idet det er muligt at tilpasse alle digitale filer efter elevens ønske. Det kan være forstørret skrift, oplæsning m.m. Ligeledes er færdigheder i anvendelsen af PC nødvendig for at videreudanne sig – og for at deltage i de nationale test.

Referencer

UVM (2009)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten vejleder lærerteamet i at finde måder at evaluere elevens faglige standpunkt (som så vidt muligt er sammenlignelig med indholdet af de nationale test). (*ICF: Omgivelsesfaktorer*)

Argumentation

Elever med nedsat synsfunktion kan ifølge skolestyrelsens vejledning, 'De nationale test for svagsynede elever – udfordringer, anbefalinger og inspiration', fritages for at deltage i de nationale test. Ifølge vejledningen skal skolen i disse tilfælde evaluere eleven på anden vis.

Det har vist sig i flere undersøgelser, at nogle blinde elever bliver vurderet forkert, fordi lærerne ikke ved, hvad der kan forlanges af en ikke-seende elev med hensyn til læsning osv.

Lærerne kan i nogle tilfælde vurdere, at eleven med nedsat synsfunktion behersker de kompenserende IT-muligheder på en sådan måde, at det er muligt at deltage i de nationale test f.eks. ved tildeling af mere tid eller indførelse af pauser og lignende, men det er nødvendigt, at det supplerende materiale er printet ud og forstørret efter elevens behov (f.eks. i geografi).

Referencer

Nielsen et al (2002), Skolestyrelsen (2010)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten tager initiativ til, at afgangsprøverne for eleven med nedsat synsfunktion planlægges i god tid. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argumentation

Eleven med nedsat synsfunktion skal til afgangsprøve som alle andre elever, men der gælder særlige regler for fravigelse af prøvebestemmelserne. Der er mulighed for forlænget tid, hjælpemidler osv., som kræver speciel forberedelse af de praktiske forhold omkring prøven. F.eks. kan eksamensspørgsmål eller opgaver trækkes i så god tid (selvfølgelig uden at eleven gøres bekendt med opgaven), at de materialer, der skal bruges til forberedelse og eksamination kan produceres i tilgængelig form, så de er klar på prøvedagen. Skriftlige prøver til blinde elever leveres fra Undervisningsministeriet.

Referencer

Skolestyrelsen (2009)
Lov om folkeskolen LBK 749 af 13/7/2009

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten vejleder klassens lærere i at sørge for den nødvendige ledelse af klassen, samt at lærerne sætter rammerne for samværet og fremmer den sociale inklusion. *(ICF: Omgivelsesfaktorer, aktivitet/deltagelse)*

Argumentation

Der vil i dagligdagen opstå situationer, der udspringer af elevens nedsatte synsfunktion. Det kan være i timerne, i frikvartererne, i SFO'en eller andre skolerelaterede aktiviteter, som praktikophold, ekskursioner eller lejrskoler. Disse situationer kan opleves som dilemmaer, som læreren kan stå i og være nødt til at handle på baggrund af. Der kan f.eks. være tale om, at der er begrænsninger for elevens deltagelse, eller at elev og forældre har modstand mod særbehandling men samtidig føler, de har ret til kompensation. Eleven ønsker selvstændighed men ved samtidig, at han bedst mestrer vha. støtte. Eleven ønsker om at være som de andre skal respekteres, samtidig med at retten til at være anderledes håndhæves.

Synskonsulentens opgave i disse sammenhænge er at vejlede læreren, så hun er afklaret i forhold til dilemmaer opstået på baggrund af elevens nedsatte synsfunktion og dermed bliver i stand til at tage relevante beslutninger i hverdagen.

Referencer

Bengtsson (2010), Gaardsmand (2004), Malini et al. (2005), Rodney (2010), Rönnbäck et al. (2010), Tetler (2000)

Overgang fra folkeskole til ungdomsuddannelse

Indledning

Jo ældre eleven bliver, jo mere målrettes synskonsulentens indsats hen imod at støtte eleven i selvstændighed og selvforståelse herunder at mestre kompenserende teknikker i mobility og ADL.

Undervisningsmæssigt bliver der stillet større og større faglige krav til eleven med alderen, og derfor er der særligt fokus på elevens IT-færdigheder med brug af kompenserende programmer, idet disse færdigheder ved overgangen til ungdomsuddannelsen er en nødvendig forudsætning for et godt og succesfyldt uddannelsesforløb.

SU-Styrelsen er bevilgende myndighed af hjælpemidler og specialpædagogisk støtte på ungdomsuddannelserne. IBOS¹ er leverandør af udredning af den unges behov for teknologiske hjælpemidler. Desuden yder IBOS erhvervs- og uddannelsesvejledning i samarbejde med UU-vejleder og synskonsulent.

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten orienterer elev, forældre og elevens folkeskole om det gældende system på ungdomsuddannelserne vedrørende udredning og bevilling af hjælpemidler og specialpædagogisk bistand. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argumentation

Overgang til ungdomsuddannelser sker i samarbejde mellem skole og Ungdommens Uddannelsesvejledning, som udfærdiger en uddannelsesplan for eleven.

For ungdomsuddannelserne træder en anden lovgivning i kraft². I den forbindelse ændres rådgivningstilbuddet til eleven og elevens skole, idet der søges i SU-Styrelsen om vejledning og rådgivning på specifikke områder til eleven og elevens lærere³.

Referencer

Lov om ungdomsuddannelserne LBK nr. 874 af 7/7/2010

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten sammen med den unge så tidligt som muligt i foråret, hvor eleven søger om optagelse på en ungdomsuddannelse, tager kontakt til det kommende uddannelsessted med henblik på:

- At forhåndsorientere om elevens synsfunktion.
- At orientere om muligheder for fortsat synskonsulentbistand.
- At drøfte elevens behov for specialpædagogisk bistand (støttetimer, sekretærbistand, teknologiske og andre hjælpemidler, m.m.).

(ICF: Omgivelsesfaktorer, kropsområde, aktivitet/deltagelse)

---

¹ Institut for Blinde og Svagsynede, www.ibos.dk

² Lovgivning om undervisning i ungdomsuddannelser og lovgivning om specialpædagogisk støtte i denne forbindelse.

³ Samarbejdsaftale imellem Styrelsen for Statens uddannelsesstøtte og DTHS

Argumentation

For at lette overgangen fra folkeskolen til ungdomsuddannelsen skal studievejlederen på uddannelsesstedet orienteres om, at der starter en elev med nedsat synsfunktion. Studievejlederen orienteres i denne forbindelse om muligheder for inddragelse af synskonsulentbistand i den kommende undervisning, og om at SU-Styrelsen og IBOS varetager udredning og bevilling af specialpædagogisk støtte.

Referencer

Lov om ungdomsuddannelserne LBK nr. 874 af 7/7/2010

Samarbejdsaftale imellem Styrelsen for Statens uddannelsesstøtte og DTHS

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten tager initiativ til, at der hurtigt i det nye uddannelsesforløb skabes mulighed for et møde imellem synskonsulenten og eleven, elevens lærere og studievejleder, med henblik på at vejlede om synsnedsettelsen og de deraf følgende sociale og pædagogiske konsekvenser. *(ICF: Alle domæner)*

Argumentation

Også i ungdomsuddannelserne foregår undervisningen i stor udstrækning i et klasserum, under samme forhold som i folkeskolen.

Synskonsulenten har kendskab til elevens nedsatte synsfunktion og konsekvenserne heraf i forbindelse med undervisning og social inklusion og skal formidle denne viden til elevens lærere og kammerater, så lærerne kan inddrage dette i deres tilrettelæggelse af undervisningen.

Referencer

Konsensus i arbejdsgruppen

Børn med nedsat synsfunktion samt multiple funktionsnedsættelser og uden talesprog

Indledning

Børnene i denne gruppe er karakteriseret ved, at deres funktioner ligger på niveauer svarende til 0-48 mdr. uanset leveår. Synskonsulenten udreder og vejleder inden for de rammer og vilkår, som er beskrevet i afsnittene for småbørn og skolebørn, men arbejdsgruppen anbefaler desuden en særlig indsats for disse børn, som beskrevet i det følgende.

Synskonsulenten vejleder forældre, lærere, pædagoger og andet fagligt personale. Vejledningen foregår i hjemmet, botilbud, aflastningstilbud, skole, børnehave og SFO.

Udredning og indsats

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten vejleder forældre og fagpersonale i, hvordan de iagttager tegn på nedsat synsfunktion, således at disse iagttagelser kan supplere synskonsulentens, øjenlægens og optikerens målinger. *(ICF: Omgivelsesfaktorer, kropsområde)*

Argumentation

Iagttagelser fra dagligdagen giver vigtige informationer til øjenlæge, optiker og synskonsulent. Uden synskonsulentens vejledning vil det være svært for de forældre og fagpersonale at vide, hvilke tegn de skal være særligt opmærksomme på.

Reference

Konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten sammen med forældre og fagpersonale afdækker skift i barnets synsformåen og beskriver særlige forhold, der har betydning for barnets synsfunktion.

Det anbefales desuden, at synskonsulenten vejleder forældre og fagpersonale om diagnosen Cortical Visual Impairment (CVI) og inddrager den nyeste viden og forskning inden for CVI i vejledningen. (*ICF: Kropsområde*)

Argumentation

Mange af børnene har synsdiagnosen CVI, som er den hyppigst forekommende synsdiagnose hos børn med multiple funktionsnedsættelser. Det er karakteristisk for denne diagnose at synsevnen er svingende. Det er nødvendigt at afdække, hvornår synet fungerer bedst for at kunne udnytte de gunstige perioder og omstændigheder. Der forskes til stadighed i denne diagnose, og der tilkommer løbende ny viden om CVI, som giver nye muligheder for en forståelse af CVI og diagnosens konsekvenser. Denne nye viden har betydning for ændringer i og udvikling af den pædagogiske praksis.

Reference

Baggesen (2008), Costello (2009), Jensen (2010), Pedersen (2000), Roman-Lantzy (2007), Warburg (2005)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten sammen med forældre og fagpersonale beskriver og analyserer barnets adfærd, når det skal bruge synet. Det anbefales ligeledes, at synskonsulenten inddrager barnets forældre, lærere eller pædagoger, når barnets synsfunktioner iagttages.

(*ICF: Aktivitet/deltagelse*)

Argumentation

Børnene har ofte hjerneskader og neurologiske forstyrrelser, der medfører, at hoveddrejninger og lang latenstid hører med til barnets individuelle måde at se på, men samtidig kan misforstås som manglende visuel opmærksomhed.

Barnet uden talesprog skal tolkes, og det gøres bedst i samarbejde med mennesker, som kender barnet godt. Samtidig vil synskonsulenten få mulighed for at demonstrere, hvilke materialer, farver, afstande og belysning m.m., der skal bruges i det daglige.

Reference

Warburg (2004), Nielsen (1995), konsensus i arbejdsgruppen.

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten i vid udstrækning sammen med forældre og fagpersonale udreder barnet så grundigt som muligt inden for de funktionsområder, som kan kompensere for den nedsatte synsfunktion - også i detaljen for eks. sprog/kommunikation, kognitive kompetencer, sociale kompetencer, sansemotoriske/motoriske kompetencer. Gruppen anbefaler, at synskonsulenten anvender anerkendte udredningsskemaer til det rette funktionsniveau, hvor man forholder sig til barnets syn, f.eks. Kuno Beller; Udviklingsbeskrivelse for blinde småbørn og Nielsen, L.; Funktionskema (se bilag 2). (*ICF: Alle domæner*)

Argumentation

For at kunne iværksætte det pædagogiske arbejde skal personalet have et nøje kendskab til samtlige barnets funktioner for dernæst at kunne udarbejde et samlet forslag til den optimale indsats.

Referencer

Nielsen (2004), Weltzer (2004), konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten vejleder de fagpersoner, som foretager udredninger af barnet med tests eller vha. pædagogiske udredninger.

Synskonsulenten skal henlede opmærksomheden på funktioner, som let overses eller glemmes. Det er for eksempel haptisk sans og muskelhukommelse, som er selvstændige funktioner som barnet kan udvikle gennem læring. (*ICF: Omgivelsesfaktorer, kropsområde*)

Argumentation

Synet har indflydelse på barnets andre funktioner, og synskonsulenten kan hjælpe med at skelne synsfunktionen fra de andre funktioner. F.eks. spiller synet en vigtig rolle for barnets sociale formåen.

Referencer

Brandsborg (2004), Nielsen (2004), Weltzer (2004)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten løbende opdaterer institutioner og specialskoler om barnets nedsatte synsfunktion. Både primære kontaktpersoner og personaleteams bør opdateres. (*ICF: Omgivelsesfaktorer, kropsområde*)

Argumentation

Barnet bor ofte på institution eller har en aflastningsfamilie, og der kan derfor være mange forskellige mennesker, som tager sig af barnet. Den grundlæggende viden om barnets synsnedsættelse og kompensationsmuligheder kan let gå tabt på grund af de mange personskift.

Reference

Konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at skoler og institutioner sender læseplan og handleplan til synskonsulenten inden vejledningen hos synskonsulenten. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argument

For at give synskonsulenten mulighed for tage udgangspunkt i skolens/ institutionens daglige praksis, således at synsvejledningen lettere integreres i stedets pædagogiske praksis.

Referencer

Konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten, når det drejer sig om samspil og kommunikation, er opmærksom på at alle sanser indgår i vejledningen og at omgivelsernes tilgang til barnet spiller en afgørende rolle for barnets sociale formåen.

(ICF: Kropsområde, aktivitet/deltagelse, omgivelsesfaktorer)

Argumentation

Det kan være vanskeligt for forældre og fagpersonale at opnå og fastholde kontakten med barnet, men når sanserne benyttes som indfaldsvinkel, bliver det muligt at etablere en kontakt, som er meningsfuld for barnet og giver barnet mulighed for at være opmærksom og aktiv i samspillet med forældre og fagpersonale. Det er nødvendigt at være i dialog med barnet for at gøre en indsats for barnets synsfunktion.

Referencer

Bang (2000), Bang (2007), Minke (2000), Warburg (2004)

Gruppen anbefaler, at kommunikationsformer, der er visuelle, bliver tilpasset barnets synsfunktion. *(ICF: Omgivelsesfaktorer, aktivitet/deltagelse)*

Argumentation

Med den rette tilpasning kan billeder, 'tegn til tale' og andre kommunikationsformer indgå i kommunikationen. Det visuelle udtryk kan tilrettes individuelt med hensyn til belysning, afstand, farver, kontraster, enkelhed, taktil udformning, auditiv støtte m.m.

Reference

Konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten sørger for, at der etableres computerarbejdsplads til barnet, som er individuelt indrettet og klargjort, inden barnet bliver placeret der. Forældre eller fagpersonale skal f.eks. vælge en lampe, så den ikke tager barnets opmærksomhed fra barnets arbejdsopgave. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argumentation

Forudsætningerne for at bruge sit syn bevidst ligger blandt andet i passende niveauer af vågenhed og opmærksomhed. Der er computerprogrammer, som er velegnede til at påvirke barnets vågenhedsniveau og opmærksomhed. Barnet kan lære at aktivere en del programmer ved tryk på skærm eller 0-1 kontakt.

Barnets egen aktivitet drukner let, hvis teknikken først skal rettes til af den voksne. En computerarbejdsplads, der ikke er individuelt tilrettet, kan ikke betjenes af barnet.

Reference

Aitken et al (1992), Mølgaard et al (2000), Pedersen (2000), konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler helt afskærmede eller indirekte lyskilder i de rum, hvor barnet opholder sig. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argumentation

Da denne gruppe børn ofte ligger ned, vil afskærmede eller indirekte lyskilder hindre at barnet ser direkte ind i lyskilden og blændes.

Gruppen anbefaler, at der skabes pædagogiske miljøer til udvikling og kompensation for synet og de andre nedsatte funktioner. Det er således nødvendigt, at forældre og fagpersonale har kendskab til metoder og litteratur, som specielt er udviklet til denne børnegruppe. *(ICF: Omgivelsesfaktorer, aktivitet/deltagelse)*

Argumentation

Barnet skal opleve med alle sanser, men i de daglige omgivelser er det uden for barnets rækkevidde og forståelse, hvad der foregår. Barnet kobler ofte synet fra i denne situation.

Individuelt indrettede miljøer giver barnet mulighed for at opleve med alle sanser på sin egen måde. På grund af de fysiske funktionsnedsættelser kan barnet ikke selv opsøge disse oplevelser, og derfor skal materialer være inden for barnets rækkevidde eller materialerne skal være tilgængelige og klar, så barnet let kan bevæge sig mellem miljøerne. Alternativt skal barnet let kunne placeres i aktiviteten.

Barnet skal lære at se og forstå det sete fra de forskellige positioner, som det placeres i.

Reference

Nielsen (1991), Nielsen (1997), Flendt et al (1994)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten underviser barnet, forældre og fagpersonale i orientering og kørestolsmobility/ledsageteknik. Synskonsulenten skal som udgangspunkt bruge de samme principper som ved almindelig ledsageteknik og orientering og mobility. *(ICF: Aktivitet/deltagelse, omgivelsesfaktorer)*

Argumentation

Barnet i kørestol har næsten ingen fysisk kontakt med sine omgivelser. De daglige ture fra sted til sted er uden anden fysisk kontakt med omgivelserne end stolesædet og de ryster, som kørslen i kørestolen giver. Mobility-instruktøren kan 'oversætte' ledsageteknik og mobility, så barnet i kørestol får mulighed for at vide, hvor det er, hvor det skal hen og hvordan det kommer derhen. Det er således via ruteindlæring og kendemærker, som ved almindelig mobility, at barnet lærer at orientere sig. Det kræver en indsats på dette felt, hvis de daglige 'transporter' skal blive til ture med oplevelse og aktivitet.

Referencer

Bøstrup (1995), Bøstrup (1980), Hallestad (1999), Levy (1995), Rosen (1997)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten vejleder forældre og fagpersonale i at gøre barnet bevidst om sin højre og venstre side i de daglige aktiviteter. Det er vigtigt, at man bruger ordene højre og venstre, f.eks. når barnet bliver klædt på. *(ICF: Omgivelsesfaktorer, aktivitet/deltagelse)*

Argumentation

Lateralitet (sidethed) er en forudsætning for at kunne orientere sig.

Referencer

Levy (1995), Nielsen (1994)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten vejleder forældre og fagpersonale i at aktivere barnet i dagligdagens aktiviteter. *(ICF: Omgivelsesfaktorer, aktivitet/deltagelse)*

Argumentation

Barnet har gode muligheder for at lære, mens en ADL-aktivitet foregår, fordi barnet hér er sammen med forældre og fagpersonale, og fordi de sammen gentager denne aktivitet dagligt og igennem mange år. Det er f.eks. vigtigt, at barnet får mulighed for at se og røre ved sit tøj, inden det bliver klædt på.

Reference

Pedersen (2000)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten vejleder i Trindeling (se bilag 2). *(ICF: Omgivelsesfaktorer, aktivitet/deltagelse)*

Argumentation

Forældre og fagpersonale kan bruge trindelingen til at finde det niveau, hvor barnet kan deltage, og trindelingen kan bruges som udgangspunkt for, at man sammen drøfter og aftaler, hvordan strukturen skal være, når barnet skal være aktiv i ADL.

Referencer

Pedersen (2000), Storliløkken (2010)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten deltager i byggemøder, inden forældre, kommuner og regioner etablerer boliger og institutioner. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argumentation

Barnet skal kunne færdes i rette linjer for at kunne orientere sig. Der skal desuden være plads til at frastille kørestol og andre hjælpemidler udenfor gangarealerne. Barnet i kørestol har brug for plads og mister let orienteringen, hvis der ikke er rum til faste pladser.

Synskonsulenten besidder viden om disse forhold, som er væsentlig at videreformidle.

Referencer

Konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler særligt tilrettede brillestel, f.eks. med 'ridestænger' og i stærkt og bøjeligt materiale. Hvis der er brillebehov, og barnet ikke vil acceptere brillerne, anbefales systematisk brilletilvænning. *(ICF: Omgivelsesfaktorer, personlige faktorer)*

Argumentation

Når barnet ligger eller sidder i sin kørestol, vil spasticitet kunne medføre at brillerne skubbes af. Barnet kan have et stort behov for at bruge briller uden at være bevidst om dette. Brilletilvænning kan betragtes som en pædagogisk opgave på linje med at lære ADL-funktioner.

Reference

Nielsen (2008)

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten vejleder i dag- og døgntilbud for voksne med multiple funktionsnedsættelser, indtil personalet har skrevet synsstatus m.m. ind i tilbuddenes handleplaner og har fået etableret det rette fysiske og pædagogiske miljø i tilbuddet. *(ICF: Omgivelsesfaktorer)*

Argumentation

Det pædagogiske personale skal kende til den unges nedsatte synsfunktion for at kunne sørge for regelmæssig kontrol hos øjenlæge og optiker. Personalet skal også indrette tilbuddet, så der både i pædagogik og i indretning kompenseres for den unges nedsatte synsfunktion.

Reference

Konsensus i arbejdsgruppen

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten tager initiativ til, at dag- og døgntilbud afholder en temadag om synsnedsættelser hos mennesker med multiple funktionsnedsættelser, inden de modtager en ung, som har stået i Synsregistret (Den lokale Synsafdeling kan arrangere en sådan dag sammen med ASIUS⁴). *(ICF: Alle domæner)*

---

⁴ ASIUS, Aktiv Styrket Indsats for mennesker med Udviklingshæmning. Hører under VISO.

Argumentation

Den unge har brug for en tryk og genkendelig dagligdag for at være så aktiv som muligt. En forudsætning herfor er at alle i personalegruppen har en fælles viden om, hvordan man kompenserer for nedsat synsfunktion.

Reference

www.asius.dk

Medarbejderkompetencer

Gruppen anbefaler, at synskonsulenter, som arbejder med børn og unge, har en pædagogisk grunduddannelse som lærer eller pædagog samt nogle års praktisk erfaring efter endt uddannelse. Det anbefales desuden, at synskonsulenten har fuldført en Pædagogisk Diplomeksamen i specialpædagogik indeholdende de to synsmoduler, Synsvanskeligheder I og II.

Ved ansættelse af en ny synskonsulent, bør ansættelsesstedet opkvalificere synskonsulenten med en uddannelse til ADL - og mobilityinstruktør og sørge for specifik uddannelse til konsulentrollen. Det er desuden vigtigt at synskonsulenten erhverver en pædagogisk tilgang til anvendelse af synskompenserende hjælpemidler. Ansættelsesstedet bør ydermere sørge for, at den nyansatte synskonsulent får mulighed for at følge mere erfarne kolleger, f.eks. i en form for 'følørning'.

Det anbefales, at ansættelsesstedet i vidtstrakt grad giver synskonsulenten mulighed for at deltage i nationale og internationale netværk og konferencer.

Argumentation

Synskonsulenten vejleder med udgangspunkt i skolers og institutioners læse- og handleplaner og stedernes pædagogiske praksis og det er derfor nødvendigt, at synskonsulenten har samme grunduddannelse som personalet på vejledningsstedet, således at synskonsulenten kan skabe sammenhæng mellem synsfaglighed og pædagogik i sin vejledning via bedst mulige uddannelse på disse to områder. Synskonsulenten har ligeledes brug for at mestre en professionel tilgang til sin rolle som konsulent for at kunne vejlede i private hjem og i mere offentlige sammenhænge.

Synskonsulenten kan p.t. tilegne sig en praktisk og teoretisk faglighed på ADL- og mobilityinstruktøruddannelsen på IBOS.

Synskonsulentens opgaver er mangeartede, idet der i praksis skal være opmærksomhed på flere fronter: på barnet, på de sammenhænge barnet indgår i og på de voksne, der omgiver barnet. En direkte vej til uddannelse i praksis er at se og drøfte vejledningsindsatsen, sammen med en erfaren kollega i samme type konsulentarbejde. Herigennem får den nystartede synskonsulent henledt opmærksomheden på opgavens særlige karakter.

Synskonsulenten tilhører en lille faggruppe, hvis fagområde kan betegnes som 'smalt'. I det daglige arbejder synskonsulenten ofte alene uden mulighed for faglig og kollegial sparring, og det er derfor af afgørende betydning, at synskonsulenten får mulighed for at deltage i nationale og internationale netværk og konferencer for at få fastholdt og udbygget sin faglighed.

Gruppen anbefaler, at synskonsulenten – hvis det er muligt i ansættelsen – specialiserer sig indenfor sit arbejdsfelt med særlige kompetencer indenfor f.eks. småbørn, skolebørn eller børn med multiple funktionsnedsættelser.

For synskonsulenter, specialiseret indenfor *småbørn*, anbefaler gruppen,

- At synskonsulenten har indgående kendskab til børns synsudvikling og har ideer til stimulering af denne.
- At synskonsulenten har et godt kendskab til børns normale udvikling på alle udviklingsområder og kan være medvirkende til at iværksætte relevante foranstaltninger, hvis barnet ikke udvikler sig alderssvarende.
- At synskonsulenten har kendskab til inklusionsteorier.
- At synskonsulenten har viden om kriseteorier, og hvordan man kommunikerer med forældre i krise.

Argumentation

Synskonsulenten må kende børns synsudvikling og udviklingen på alle andre områder for at opdage og vurdere, om barnet udvikler sig optimalt. Denne vurdering ligger til grund for, om der skal tilbydes en specialpædagogisk indsats og på hvilke områder, der skal tilbydes hjælp.

Når forældre får besked om, at deres barn har nedsat synsfunktion, vil de ofte komme i krise. Krisesituationerne kan opstå omkring barnets milepæle.

Reference

Konsensus i arbejdsgruppen

For synskonsulenter specialiseret indenfor *skolebørn* anbefaler gruppen, at synskonsulenten har kendskab til

- Lovgivning vedr. undervisning.
- Anvendt pædagogik i undervisningen og inklusionsteorier.
- Særlige forhold vedr. afgangsprøver og nationale test.
- Særligt udstyr, der kan anvendes relevant og kompenserende i undervisningen.

Gruppen anbefaler desuden, at synskonsulenten er i stand til at læse og skrive punktskrift.

Argumentation

Synskonsulenten vejleder lærere i klasserummet med henblik på, at eleven med nedsat synsfunktion skal kunne indgå i undervisningen og profitere heraf.

Det er en forudsætning for en kvalificeret vejledning, at synskonsulenten ud over at have kendskab til gældende love og regler, der gælder for folkeskolen, også kan forstå og analysere den pædagogik, der anvendes i klassen. Det gælder sammen med lærerne om at skabe muligheder for, at eleven kan deltage på lige fod som en inkluderet elev i klassen fællesskab.

I forhold til undervisning er der på mange områder udviklet særligt udstyr, der kan være til gavn for børn med nedsat synsfunktion. F.eks. særlige

møbler, belysning, optiske hjælpemidler m.m. Inden for IT er der særlige programmer og udstyr, som det ikke kan forventes, at skolerne har kendskab til. Synskonsulenten samarbejder med kyndige IT-folk og firmaer, der forhandler kompenserende udstyr for at være opdateret i forhold til udstyrets funktionalitet og anvendelsesmuligheder. Synskonsulenten kan afdække elevens behov og vejlede om det rette udstyr og dets brug.

For Folkeskolens afgangsprøver gælder særlige regler om fravigelser fra prøvebetingelserne, som kan benyttes, hvis eleven har behov for det. Nogle elever kan fritages for de obligatoriske nationale test, mens andre kan deltage under særlige forhold. Disse forhold formidler synskonsulenten til skole, forældre og elever og vejleder om de mest hensigtsmæssige fravigelser.

Blinde børn lærer at læse og skrive punktskrift. For at kunne vejlede om elevens undervisning er det en forudsætning, at synskonsulenten også er i stand til at læse og skrive punktskrift.

For synskonsulenter specialiseret indenfor *børn med multiple funktionsnedsættelser uden et talesprog* anbefaler gruppen

- At synskonsulenten kombinerer sin synsfaglige viden med kendskab til årsager til funktionsnedsættelser herunder hjerneskader og forskellige syndromer.
- At synskonsulenten mestrer metoder til at kommunikere med børn, som ikke har et talesprog.

Argumentation

Synskonsulenten skal vejlede, således at barnet bruger og udvikler sit syn bedst muligt inden for de gældende udviklingsmuligheder. Dette kræver kendskab til barnets øvrige udviklingsmæssige forudsætninger.

Synskonsulenten skal kunne kommunikere med børnene for at kunne screene synsevnen eller afdække andre synsfunktioner, også selvom om barnet ikke har lært et kommunikationssystem, som er brugbart i den situation.

Reference

Konsensus i arbejdsgruppen.

Litteratur

Aitken, S. & Buultjens, M. (1992): *Vision for doing*. Moray House Publications, Edinburgh.

Andersen, S. E. & Holstein, B. E. (1979): *Blinde i folkeskolen*. Første del: Undersøgelse. København: Danmarks Lærerhøjskole.

Andrew, T. A., Henriksen, A. & Groben, F. (2008): *Focus MDVI. Skjema og veileder for utredning av synsfunksjon hos barn med synshemning og sammensatte vansker*, Huseby kompetansesenter, Oslo Norge.

Ayres, J. (1989): *Sanseintegration hos børn*, Munksgaard, København.

Baggesen, K. (2008): *Lys og medicinske diagnoser*, Institut for syn og teknologi, Region Nordjylland, www.nordlyskonf.dk/doc/nordlys_kb.pdf

Baltzer, K. (2009): *Læringsmiljøer for blinde elever i folkeskolen*. In: Egelund, N & Tetler, S. (red): Effekter af specialundervisningen. DPU's forlag. København.

Bang V. (2000): *Båndoptageren som et auditivt hjælpemiddel*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.

Bang V. (2007): *Totalkommunikation*. Foredrag på ASIUS Netværksmøde, Kalundborg.

Bengtsson, S., Mateu, N.C. & Høst, A. (2010): *Blinde børn – integration eller isolation*. SFI, Det nationale forskningscenter for velfærd, København.

Bjerre G. (1978): *Small Children and Mobility*, Refsnæsskolen, Kalundborg.

Bjerre G. (1978) *Mobility stokteknik*, Refsnæsskolen, Kalundborg .

Bjørnholt, H., Mikkelsen, B., Mølgaard, P., Olsen, B. & Therkildsen, K. (2004): *Småbørn med synshandicap. Ideer til samvær, leg og oplevelser*, Videncenter for Synshandicap.

Brandsborg, K., Cyvin, M., Jeremiassen, R.H. & Loe, T. (2004): *FOM – felles oppmerksomhet*, Statped skriftserie nr.21 Huseby g Tambartun Kompetansesentra, Oslo og Melhus.

Bøstrup, A. (1980): *Kørestolsmobility*, Videncenter for Synshandicap.

Bøstrup, A. (1995): *Mobilityundervisning af udviklingshæmmede, kørestolsmobility*. Artikel i seminarrapport, Videncenter for Synshandicap.

Costello J. (2009): *Cortical Visual Impairment and Communication. Intervention for children with complex needs*. Hovedforedrag på Hitmessen 2009, Hotel Nyborg Strand, Nyborg.

- Durup, S. (2005): *At færdes som svagsynet-mobility for svagsynede*. In: Svagsynede børn i skole og fritid, En artikelsamling, Videncenter for Synshandicap.
- Flendt, H. (red.)(1994) *Snoezelen som redskab til et bedre liv?* Solbo, Silkeborg.
- Gaarsmand, B. (2004): *Den inkluderende folkeskole - også for eleven med et synshandicap?* Danmarks Pædagogiske Universitet, København.
- Göttler, P. (1990): *Syn og lys – om svagsynedes syn og lysproblemer*, Lysteknisk Selskab.
- Hallestad, L. (1999): *Sådan følges I ad – når den ene er synshandicappet*. Institut for blinde og svagsynede og Videncenter for Synshandicap.
- Hansen, J. T. (2001): *Selvet som rettethed*, Klim, Århus.
- Hansen, L. O. (2008): *Børn med synshandicap i daginstitution*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Hansen, L. O. (2008): *Leg og børn med synshandicap*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Hasselstrøm, J. (2000): *Hænder der ser, lytter og taler*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Hasselstrøm, J. (2004): *Jeg skriver med prikker*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Hjulmand, C. (2008): *Støtte til børn med synshandicap*, Institut for Syn og Teknologi, Servicestyrelsen.
- Holle, B. (1996): *Normale og retarderede børns motoriske udvikling*, Munksgaard, København, 1972.
- Hindbo, K. og Durup, S.P. (2010): *Sanseintegration hos synshandicappede børn*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Hundeide, K. (2008): *Relationsarbejde i institution og skole*, Dafolo, Frederikshavn.
- Husby, S. I. et al (1992): *Mobility som metode til at forebygge passivitet hos blindfødte børn*. Refsnæsskolen, Kalundborg.
- Ingsholt, I. (1999): *Kuno Beller Udviklingsbeskrivelse for blinde småbørn*. Synscenter Refsnæs, Kalundborg.

- Janson, U., Nordström, I. & Thunstam, L. (2007): *Funktionell olikhet och kamratsamspel i förskola och skola – en kundskabsöversikt*, Specialpedagogiska Institutet, Sverige.
- Jensen, B.N. (red.) (2005): *Svagsynede børn i skole og fritid*. Videncenter for Synshandicap.
- Jensen, H. (2010): Årsrapport fra Synsregistret, Kennedycentret.
- Jensen, K.O. (1995): *Noget om lys – og småbørn der er svagsynede*, Refsnæsskolen, Institut for blinde og svagsynede børn og unge i Danmark, Kalundborg.
- Knigge, M.L. & Böyesen, K.R. (2007): *Forældre til et barn med handicap*, Velfærdsministeriet.
- Kreuter, L. (2005): *Om synsudvikling. Lille opslagsbog for nye synskonsulenter for småbørn og børn med yderligere handicap*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Kreuter, L. (2008): *Lege og aktiviteter – der styrker blinde småbørns fingerkræfter*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Kreuter, L. (2010): *Småbørnsmobility – Metoder og inspiration. Blinde småbørn skal også lære at færdes selv*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Larsen, K. (2006): *Hjemkundskab, blinde og svagsynede børn har også hjemkundskab*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Larsen, M. (2008): *Hørte jeg "nogen" sige noget om leg*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Levy, G (1995) *Om at ledsage en synshandicappet kørestolsbruger*, Videncenter for Synshandicap.
- Linder, A. (2004): *Relationsarbejde i børnehaven. Erfaringer fra Langebæk kommune*, Dafolo, Frederikshavn.
- Lund-Andersen, H. (2001): *Øjensygdomme*, Munksgaard Danmark, København, 4.udg., 3. oplag.
- Malini, E., Nørgaard, H. & Tetler, S. (2005): *Over muren. En undersøgelse af et vellykket skoleforløb for en blind pige – og hendes klassekammerater*. København & Vordingborg: Videncenter for Synshandicap & CVU-Syd/Synscentralen.
- Minke, M. (2000): *Sanser du mig?* Synscenter Refsnæs, Kalundborg.

- Minke, M. (2008). *At læse sammen med børn*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Mortensen, E. (2007): *Blinde børns læsning*. Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Mølgaard, P. & Prehn, B. (2000): *Om brug af særligt tilrettelagte computerprogrammer i det pædagogiske arbejde med de svagest fungerende børn med cerebrale synsnedsettelse*, Synscenter Refsnæs.
- Møller, H.U. & Jensen, H. (1998): *Børn og øjne*, Leo Temabog, Løvens kemiske Fabrik.
- Nielsen, A. (2008): *Metode til brilletilvænnning*. In: *Briller til mennesker med udviklingshæmning*, Videncenter for Synshandicap.
- Nielsen, H., Heilbrunn, J. & Christensen, P. (2002): *Blinde vinkler*, København.
- Nielsen, K. og Påske, V. (1983): *Perception og indlæring*, In: *Skolepsykologi* Årg. 20, nr. 6.
- Nielsen, L. (1991): *Rummet og jeg'et*, SIKON, København.
- Nielsen, L. (1994): *Grib og du kan begribe*, Socialministeriets Informations- og Kulturvirksomhed.
- Nielsen, L. (1995): *Cortikale synsnedsettelse*, Refsnæsskolen, Kalundborg.
- Nielsen, L. (1997) *Tidlig læring trin for trin*, SIKON, København.
- Nielsen, L. (2000): *Funktionsskema. Niveau 0-48 mdr.*, SIKON, København.
- Nielsen, L. (red.) & Rødhe, M. (2004): *Tilgængelighed i detaljen. Hæfte 1*, Dansk Blindesamfund, København.
- Nordkov, A. (2000): *Ledsageteknik med mindre børn*, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Nordkov, A. (2001): *Rumforståelse som basis for ruteindlæring*, hæfte udleveret på mobilityuddannelsen, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Nordkov, A. (2004): *Josefine - en pige, der skal lære rummet at kende*. Synscenter Refsnæs, Kalundborg.
- Nordkov, A. (2006): *Kørestolsmobility*, Foredrag på mobilityuddannelsen, Kalundborg.
- Norrinder, J. (2007): *Støttelærer i folkeskolen – delagtiggjort eller marginaliseret?* Masteropgave fra DPU's skole, Århus Universitet, København.

- Norrinder, J. (2008): *Forældre til blinde børn i folkeskolen. En interviewundersøgelse. Masteropgave fra DPU'skole, Århus Universitet, København.*
- Nørgaard, H. (2005): *Støttefunktionen for blinde elever i folkeskolens almindelige klasser – en undersøgelse. Masteropgave, DPU, København.*
- Ottosen, M.H. & Bengtsson, T.T (2002): *Et differentieret fællesskab. Om relationer i børnehaver, hvor der er børn med handicap. Socialforskningsinstituttet, København.*
- Peavy, R. V. (1998): *Konstruktivistisk vejledning – Teori og metode, Studie og Erhverv.*
- Pedersen, J. (1999): *Noget om hensigtsmæssig indretning af det fysiske miljø – især for svagsynede. Synscenter Refsnæs Rådgivning, Kalundborg.*
- Pedersen, J. (2000): *ADL og børn med synshandicap, Synscenter Refsnæs, Rådgivning, 2004.*
(her henvises til Jeremiassen, R., *Motorisk udvikling hos synshemmede, Nordisk konference for småbørnskonsulenter 4.-8.-oktober 1989).*
- Pedersen, J (2000): *ADL og børn med synshandicap, Synscenter Refsnæs, Rådgivning, 2000.*
- Pedersen, J (2005): *ADL – træning på de tidligste trin, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.*
- Pedersen, J. (2008): *Sådan kan du påvirke børns sociale leg, Synscenter Refsnæs, Kalundborg.*
- Rodney, P. (2003): *De blindepædagogiske principper i dag, I: Synshandicap nr.2 juli 2003, Videncenter for Synshandicap*
- Rodney, P. (2010): *Et handicaps psykologiske dimension som afgørende moment i udviklingen af praksis, I: Tidsskriftet Specialpædagogik årgang 30, nummer 3, juni 2010, Interessentskabet Specialpædagogik.*
- Roman-Lantzy, C. (2007): *Cortical Visual Impairment: An Approach to Assessment and Intervention, AFB Press.*
- Rönnbäck, A., Verdier, K., Winberg, A. & Baraldi, S. (2010): *Att delta på lika villkor? - den punktskriftläsande elevens möjligheter, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Stockholm. Kan hentes i pdf på www.spsm.se.*
- Rosen, S. (1997): *Mobility for synshandicappede med fysiske funktionsnedsættelser, Videncenter for synshandicap.*

Sonksen, P. & Stiff, B. (1994): *Vis mig hvad mine venner kan se*, Københavns Amt, Amtssygehuset i Glostrup.

Storliløkken, M. (2010): *Hverdagslivets aktiviteter i et førlighetsperspektiv. ADL-opplæring av barn, unge og voksne med synshemming*, Tambartun Kompetansesenter, Tapir akademisk Forlag, Trondheim.

Tetler, S. (2000): *Imellem integration og inklusion. Om nødvendigheden af at udvikle rummelighedens didaktik*, PhD afhandling, Danmarks Lærerhøjskole, København.

Tetler, S. (2007): *Det pædagogiske rum for elever med nedsat funktionsevne*. Kognition og Pædagogik nr. 61.

Tidemann, M., Rosenqvist, J., Lansheim, B., Rånagården, L. & Jacobsson, K. (2004): *Den store utmaningen. Om att se olikhet som resurs i skolan*. Halmstad: Högskolan i Halmstad & Malmö Högskola.

Tønnesvang, J. (2002): *Selvet i pædagogikken*, Klim, Århus.

Warburg, M. (2001): *Færdig med Østerberg?*, In: Ugeskrift for læger 6.august 2001 – VIDENSKAB OG PRAKSIS, København.

Warburg, M. (2004): *Synsnedsettelse hos udviklingshæmmede*, Videncenter for Synshandicap, 2.udg.

Warburg M. (2005): *CVI-Cerebral synsnedsettelse*. In: Svagsynede børn i skole og fritid. Artikelssamling, Videncenter for Synshandicap.

Weltzer, H. (2004): *Kuno Beller's Udviklingsbeskrivelse af småbørn – et pædagogisk hjælpemiddel*, Dansk Psykologisk Forlag, 2. reviderede udg., 14.oplag.

West, T. (2004): *Den gode praksis*. Konference om specialrådgivning for børn og unge med synshandicap, Ribe, Vejle og Sønderjyllands amter, 2004.

Rapporter og links

Formandskabets rapport (2007): *Beretning om evaluering og kvalitetsudvikling af Folkeskolen 2007.*

http://www.skoleraadet.dk/beretning_web.pdf

Undervisningsministeriet (2003): *Rapport fra arbejdsgruppen om specialundervisning.*

http://pub.uvm.dk/2003/specialundervisning/rapport_fra_arbejdsgruppen_om_specialundervisning.pdf

Undervisningsministeriet (2009): *Fælles mål 2009: It- og mediekompetencer i folkeskolen*, Faghæfte 48 (Uvm håndbogsserie nr. 5 – 2010)

<http://www.uvm.dk/service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2010/Faelles%20Maal%202009%20-%20It-%20og%20mediekompetencer%20i%20folkeskolen.aspx>

Rodney, P.: Om de blindepædagogiske principper

http://www.syndanmark.dk/haandbogen/blindepaed_princip_pr

Skolestyrelsen om nationale test.

<http://www.skolestyrelsen.dk/skolen/de%20nationale%20test.aspx>

Skolestyrelsen (2009): Vejledning om fravigelse af eksamensbestemmelserne

<http://www.skolestyrelsen.dk/skolen/afsluttende%20proever/4%20fravigelser.aspx>

Skolestyrelsen (2010): *De nationale test for svagsynede elever – udfordringer, anbefalinger og inspiration.* Skolestyrelsen februar 2010.

<http://www.skolestyrelsen.dk/skolen/~media/Styrelsen/Nationale%20test/Vejledning/De%20nationale%20test%20for%20svagsynede%20elever.ashx>

www.asius.dk

www.ibos.dk

www.kennedy.dk

www.lea-test.fi

www.refsnæs.dk

www.syndanmark.dk

www.vikom.dk

Bilag

Bilag 1: ICF-terminologi

Bilag 2: Oversigt over test og udredningsmaterialer

Bilag 3: Skema over evidensniveauer og evidensstyrke

ICF-terminologi

Ud fra en ICF-baseret forståelsesramme organiseres informationerne fra udredningen i to dele. Første del behandler funktionsevne, mens anden del dækker kontekstuelle faktorer. Hver del består af to elementer:

1. Funktionsevne

Funktionsevne er en overordnet term for kroppens funktioner og anatomi samt personens muligheder for aktivitet og deltagelse. Termen angiver aspekter mellem en person og personens kontekstuelle faktorer (dvs. omgivelsesfaktorer og personlige faktorer, se nedenfor)

Funktionsevne vurderes i forhold til personens ressourcer og funktionsevnenedsættelse på kropsniveau samt aktivitet og deltagelsesniveau

a. Kroppens funktioner og anatomi

Definition: Kroppens funktioner er de fysiologiske og psykologiske funktioner i kroppens systemer. Anatomi defineres som kroppens forskellige dele: organer, lemmer eller enkeltdele af disse.

- mentale funktioner, herunder sprog
- sanser, f. eks syn og hørelse
- stemme og tale
- respiration
- bevægeapparatet

b. Aktiviteter og deltagelse

Definition: Aktivitet er en persons udførelse af en opgave eller handling mens deltagelse defineres som en persons involvering i dagliglivet.

- læring og anvendelse af viden
- almindelige opgaver og krav
- kommunikation
- bevægelse og færden
- omsorg for sig selv
- husførelse
- interpersonelt samspil og kontakt
- vigtige livsområder, f. eks uddannelse, job, familieliv
- samfundsliv, socialt liv og medborgerskab

2. Kontekstuelle faktorer

De kontekstuelle faktorer vurderes i dikotomien hæmmende/fremmende faktorer i forhold til personens muligheder for aktivitet og deltagelse.

a. Omgivelsesfaktorer

Definition: Omgivelsesfaktorer er de fysiske, sociale og holdningsmæssige omgivelser, som mennesker bor og lever i.

- produkter og teknologi
- naturlige omgivelser og menneskeskabte ændringer i omgivelserne
- støtte og kontakt
- holdninger
- tjenester, systemer og politikker

b. Personlige faktorer

Definition: Personlige faktorer er faktorer, der er knyttet til personen selv som f. eks. alder, køn, social status, mestringsevne, livssyn og livserfaring.

Bemærk: personlige faktorer klassificeres ikke i ICF, men bør selvfølgelig inddrages i udredningen da f. eks. mestringsevne har stor betydning for, hvordan personen selv forsøger at kompensere for en funktionsevnenedsættelse.

Oversigt over udredningsmaterialer og test

Materiale til brug for beskrivelse af udvikling

Uviklingsbeskrivelse for blinde småbørn (Ingsholt 1999)

Udviklingsbeskrivelsen er udviklet på dansk. Den kan ikke bruges alene, men skal bruges sammen med Kuno Bellers udviklingsbeskrivelse af småbørn (Weltzer 1991) på de steder, hvor synet spiller en rolle for udviklingsbeskrivelsen.

Trindeling

Trindeling er beskrevet 'Hverdagslivets aktiviteter' (Storliløkken et al 2010). Metoden er kendt fra ergoterapeuternes praksis og bruges når borgere genindlærer ADL funktioner. Trindeling bruges til at bryde en aktivitet op i flere niveauer. Hensigten er at lære delmål for at sikre succes og progression. Desuden er trindelingen en hjælp til at beskrive en aktivitet detaljeret, således at de voksne, der underviser barnet, gør det ens fra gang til gang og fra person til person. Metoden er dermed særligt velegnet i undervisningen af børn med multiple funktionsnedsættelser.

Funktionskema (Nielsen 2000)

Skemaet er udviklet på dansk som redskab til vurderingen af funktionsniveauet hos børn med multiple funktionsnedsættelser. Det er ikke udviklet specifikt til børn med nedsat synsfunktion. Det har til formål at skabe så god en baggrund som muligt for udformningen af et læringsprogram for et barn, med udviklingsniveau svarende til 0-48 måneder. Skemaet kan bruges til børn med nedsatte funktioner uanset alder. Skemaet er en hjælp til en minutiøs vurdering af barnet på 20 forskellige funktioner og er dermed særligt velegnet til vurdering af funktionsniveauet hos børn med nedsat synsfunktion, da udredning af denne gruppe børn er kompleks og kræver en særlig grad af systematik.

Udviklingsalder hos voksne udviklingshæmmede - anvendt til mennesker med nedsat synsfunktion.

Netværket for synskonsulenter for flerhandicappede har sammen med psykolog Elsebeth Mortensen i 2008 udarbejdet ændringer til Susanne Freltoftes materiale 'Udviklingsalder hos voksne udviklingshæmmede'. Materialet skal benyttes som supplement til Susanne Freltoftes udviklingsbeskrivelse og må kun anvendes af synskonsulenter for flerhandicappede og af synskonsulenter på Synscenter Refsnæs' kursusafdeling.

Synstestmateriale

Den Danske Synstaske

Den danske synstaske er etableret for, at synskonsulenter for småbørn og specialkonsulenter kan have et ens udgangspunkt og fundament for afprøvning af børn og unge med forsinket synsudvikling. Synstasken er første gang produceret i 1999 på Refsnæsskolen (nu: Synscenter Refsnæs).

Efterfølgende er synstasken evalueret i den landsdækkende netværksgruppe af synskonsulenter for småbørn og specialkonsulenter, i oktober 2004. Den danske synstaske er udformet efter inspiration fra den svenske synstaske.

Den danske synstaske indeholder materialer, der anvendes til at vurdere barnets og den unges funktionelle syn og synsudvikling. Synsafprøvningen foretages løbende og over tid, og på registreringsarket kan der noteres barnets og den unges synsreaktioner og andre observationer. Barnets opmærksomhed fanges igennem leg og samvær. De observationer, synskonsulentene gør sig via synsafprøvningsmateriale, drøftes og deles fortløbende med de personer, der til daglig omgås børn og unge med nedsat synsfunktion.

Udover materialerne, der kan bruges til at vurdere barnets syn, indeholder synstasken det tilhørende registreringsark samt checklister vedr. svagsynede småbørns synsudvikling.

Link til Den Danske Synstaske på Synscenter Refsnæs' hjemmeside

www.refснаes.dk

Synsscreeningstest til vurdering af visus

Teller Acuity Cards. Preferential looking test.

Teller kort er udarbejdet af D. Y. Teller.

Teller kortene består af nogle store grå plader, hvor der er et felt med striber. Feltet med striber er placeret i den ene side og alt efter, hvordan pladen vendes, er striberne enten i højre eller venstre side. Barnet præsenteres for kortet, og hvis synsstyrken er god nok til, at barnet kan se striberne, vil barnet helt automatisk dreje øjnene mod feltet. Man viser derefter en række plader, hvor tykkelsen af striberne på pladen falder gradvist. På et tidspunkt er striberne blevet så små, at barnet ikke længere kan adskille dem fra den grå baggrund, og det ser derfor ikke på dem. Tærsklen for opløsningssevnen er fundet, og synsstyrken kan beregnes ud fra de tal, der står på pladerne.

Cardiff Card. Preferential looking test.

Cardiff Card er udarbejdet af Dr. J. Margaret Woodhouse.

Cardiff Card består af nogle grå plader med tegninger af simple figurer. På hver plade er der en figur. Figuren er placeret enten øverst eller nederst på pladen. Barnet præsenteres for kortet, og hvis synsstyrken er god nok til, at barnet kan se figuren, vil det automatisk rette blikket mod figuren. Man viser så en række plader, hvor figurerne er tegnet med tyndere og tyndere streg. På et tidspunkt er stregerne så fine, at barnet ikke længere kan adskille dem fra den grå baggrund, og det ser derfor ikke på dem. Tærsklen for opløsningssevnen er fundet, og synsstyrken kan beregnes ud fra de tal, der står på pladen.

Ffooks symbol test

Testen er udviklet af den engelske øjenlæge Oliver Ffooks i 1964. Testen består af 3 symboler: firkant, trekant og cirkel, som kan bruges til testning af både nærvisus og afstandsvius.

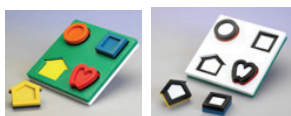
Østerbergs synstavle

Tavlen er lavet til brug for børn efter principperne i Snellen tavlerne. Tavlen er forsynet med tegninger, som er størst øverst på tavlen og bliver mindre og mindre nedad på tavlen. De enkelte tegninger adskiller sig fra hinanden med mindre og mindre afstand imellem. Jo mindre figur man kan se, des bedre er visus. Visus beregnes ud fra de tal, der står på den linje, som barnet netop kan se.

Synstest til børn

Nedenstående tests er alle udviklet af den finske øjenlæge Lea Hyvärin. Testinstruktionerne findes på bl.a. finsk, svensk og engelsk. Testene er udviklet til børn fra 1-6 år samt børn med hjerneskade. Alle test er standardiserede.

Lea Pussle

Lea Pussle er et legetøj, som kan anvendes i en tidlig alder til at observere udviklingen af hjernefunktioner. Lea Pussle har to anvendelsesområder.

1. Lea Pussle kan anvendes som puslespil til at træne begrebet lige sådan/forskellig fra, først med farve-siden siden med sort/hvid-siden. Begrebet lige sådan/forskellig udvikles først i forbindelse med farver, siden med former. Barnet får mulighed for at lære symbolerne på kommende synstestmateriale.
2. Lea Pussle kan også bruges til at undersøge hjerneskadede børn. Hjerneskadede børn kan have vanskeligheder med formgenkendelse, mens farvegenkendelsen er intakt. Barnet kan således ligge farve-siden uden vanskeligheder, mens barnet ikke forstår og ikke kan lære at ligge sort/hvid-siden. Der er endvidere mulighed for at observere barnets øje-hånd-koordination, den visuelle i samme hjørne, når puslepladen vendes) samt forståelse af sproglige begreber inden for disse områder.

Bog med enkeltsymboler for afstandsvius

I bogen med enkeltsymboler er symbolerne omgivet af en hvid flade, så øjet kan opfatte symbolet selvom det ikke er helt stabilt. Der er ikke distraherende visuelle oplysninger tæt på symbolet, hvilket gør det muligt for et amblyopt øje, øjne med dårlig motoriske kontrol eller nedsat synsskarphed at skelne mindre symboler end hvis symbolerne f.eks. have stået på række.

Bestem først kommunikationsformen. Når testen foretages første gang kan barnet have spillet Leas Pusle, således at barnet kan svare ved at vælge den puslebrik, der svarer til symbolet, der vises i bogen. I testmaterialer findes også responskort, som barnet kan udpege symbolet på.

Test med symboler på enkelt kort for afstand

Testen anvendes til testning af afstandsvisus på børn eller voksne, som er svære at teste på grund af kommunikations- og/eller koncentrationsvanskeligheder. Inden testningen må man finde en responsmulighed for barnet/den voksne ved f.eks. benævnelse, udpegning, svar med ja/nej, kropssprog for ja/nej.

Se i øvrigt yderligere test af afstandsvisus på <http://www.lea-test.fi>

Test af nærvisus

Ved undersøgelse af børn med normalt syn holdes testen på 40 cm afstand (snorens længde).

Lad barnet selv bestemme afstand og hovedstilling, hvis det er svagsynet. Anvend den midterste del af testen til binokulær testning. Peg på hvert af symbolerne på øverste line, så man hører/ser, hvad barnet svarer, når symbolerne er lette at se (kender barnet symbolerne, og hvad kalder barnet dem).

Se yderligere test af nærvisus på <http://www.lea-test.fi>

Test af kontrastsyn

Hiding Heidi

Kontrastfølsomhed må undersøges hos både børn og voksne, som ikke kan benævne eller pege. Hiding Heidi kan testes gennem blikretning eller hovedbevægelse. Testen begynder med at vise 100% billedet. Gem billedet bag det hvide kort og før til testafstanden. Før de to kort i modsat retning og observer om barnet/personen kigger efter billedet med ansigtet enten med blikket eller en hovedbevægelse. Testsituationen viser, hvordan barnet/personen

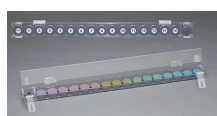
reagerer på billedet med ansigtet. Se yderligere test af kontrastfølsomhed på <http://www.lea-test.fi>

Test af adaptation - Cone tappecelleadaptationstest

Testen viser, hvor godt sansecellerne i nethinden fungerer, hvor lang tid øjet er om at vænne sig til ændret belysningsstyrke, og hvor høj belysningsstyrke, der er nødvendig for at øjet kan skelne farver.

Farvesynstest

Testen kan bruges til at afdække, hvilke farvedefekter der er i farvesynet. Testen har 16 farvetoner. Testen kan fås med både enkelt og dobbelt sæt testknapper. Med dobbelt sæt kan man undersøge barnet, når det behersker begrebet ens/lige sådan. Se yderligere beskrivelse af testning og teoretisk baggrund for materialet på <http://www.lea-test.fi>

Her findes endvidere instruktion til observation og synsscreening af børn fra 0-12 måneder.

Lang stereotest

Testen er udviklet af den schweiziske øjenlæge Joseph Lang i 1983.

Testinstruktionerne findes på tysk og engelsk.

Testen anvendes til tidlig påvisning af problemer i det stereoekopiske syn hos børn og spædbørn. Testen er nem at bruge. Kan barnet se figurerne på pladen med de grå prikker, har barnet samsyn. Se yderligere beskrivelse på

www.lang-stereotest.com

Læsestykker (Refsnæsskolen 1986)

Læsestykker består af læseprøver i forskellige punktstørrelser ordnet efter LIX, til anvendelse ved afprøvning af det funktionelle syn på nært hold i relation til læsning. Hæftet kan anvendes i forhold til børn uanset alder, blot skal de have bogstavkendskab. Teksterne er udvalgt efter stigende sværhedsgrad fra LIX 6 til og med LIX 32. Inden for hvert LIX-område er teksterne ordnet efter typestørrelse startende med punkt 24 og sluttende med punkt 5.

I en pædagogisk sammenhæng kan man bruge teksthæftet til at finde tærskelværdien for den mindste typestørrelse, en person kan læse.

Skema over evidensniveauer og evidensstyrke

Publikationstype	Evidens	Niveau
Metaanalyse eller systematisk oversigt over randomiserede forsøg Randomiseret klinisk forsøg	Ia	A
Kontrolleret, ikke-randomiseret forsøg Kohorteundersøgelse Diagnostisk test (direkte diagnostisk metode)	Ila Ilb	B
Case-control undersøgelse Diagnostisk test (indirekte noso-grafisk metode) Beslutningsanalyse Deskriptiv undersøgelse	III	C
Mindre serie Kasuistik Traditionel lærebog Traditionel oversigtsartikel Ekspertvurdering Ledende artikel	IV	D

Referencer

<http://www.ouh.dk/wm134798> Evidensvurdering // Odense Universitetshospital checkliste og evidensniveau